

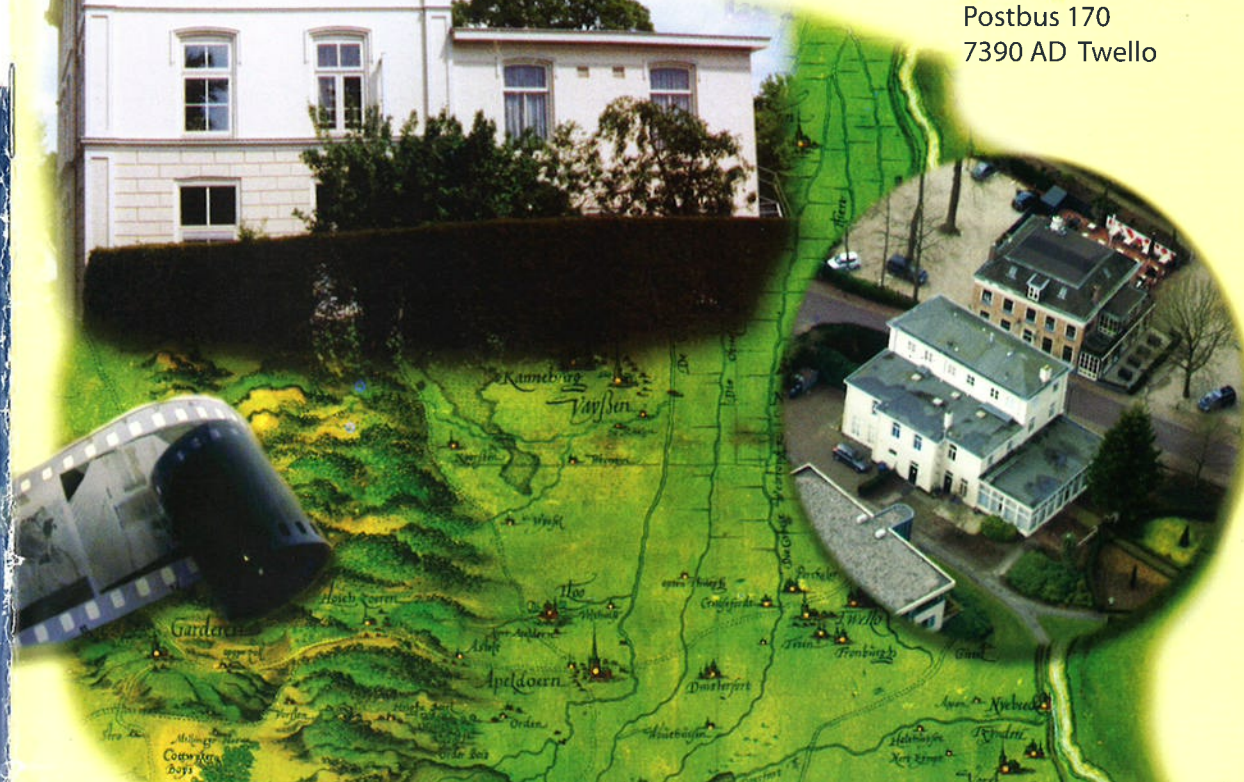
DAGTOCHTEN IJSELVALLEI

Op zoek naar de (verborgen) schatten in de IJsselvallei? Kom alles te weten over ons rijke industriële verleden en 'andere folklore van toen' met één van de levendige tours van Zedwell. Wij nemen u en uw gasten mee naar landgoederen, landerijen en andere idyllische of authentieke plekken waarvan de oorsprong zich in boeiende verhalen laat vertellen...

www.zedwell.nl



Postbus 170
7390 AD Twello





OUDHEIDKUNDIGE KRING VOORST

opgericht 18 december 1975

Bezoekers- en studieruimte

postadres: postbus 170, 7390 AD Twello - bezoekadres: Dorpsstraat 11a, ingang aan de Dorpsdwarstraat

geopend: dinsdag en woensdag van 09.00 tot 16.00 en verder op afspraak. Tel.: 0571 27 7090

e-mailadres: info@okvvoorst.nl - website: www.okvvoorst.nl

Betalingen uitsluitend via Rabo-rekeningnr.: 36.28.09.267

Ereleden

Mr. J.H. Hermsen, H.J. ten Hove†, J. Lubberts, J.A.M. Schutte-Geurtsen en L. Sevenster†

Dagelijks bestuur

Bert van de Zedde, voorzitter	Kon. Wilhelminaweg 15	7391 ER Twello	voorzitter@okvvoorst.nl
Johan Homan, secretaris	Rijksstraatweg 135	7391 MK Twello	secretariaat@okvvoorst.nl
Wim Wassink, penningmeester	Parkelerweg 25	7391 EV Twello	penningmeester@okvvoorst.nl
Jan Groenberg	Hietweideweg 30	7391 XX Twello	
Gé Veen	Domineestraat 6	7391 GG Twello	

Werkgroepen en contactpersonen

Kantoorcoördinatie	Gerrie Groenewold en Truus de Haan-Diks	info@okvvoorst.nl
Bibliotheek	Gerard Vrieling	bibliotheek@okvvoorst.nl
Fotogroep	Jack Damen	info@okvvoorst.nl
Genealogie	Auke Vlietstra	genealogie@okvvoorst.nl
Lezingen	Jan Groenberg	info@okvvoorst.nl
Tweede Wereldoorlogarchief	Bertus ten Bosch	info@okvvoorst.nl
Ledenadministratie	Wim Wassink	www.okvvoorst.nl
Redactie Kroniek	Gerrie Groenewold en Auke Vlietstra	kroniek@okvvoorst.nl

Lidmaatschap

De jaarcontributie bedraagt € 15,- per persoon; voor gehuwden en partners woonachtig op hetzelfde adres is dat € 18,50.

Aanmelding lidmaatschap en wijzigingen van adres en/of lidmaatschap via www.okvvoorst.nl

Overige vragen: Tel. 0571 277090 of postbus 170, 7390 AD Twello

Gemeentearchief Voorst

Archivaris Annemarie Geerts H.W. Iordensweg 17, Twello gemeentearchief@voorst.nl

Studiezaal open op maandag van 9.00-17.00 uur

Kroniek

De Kroniek beoogt een breed georiënteerd informatiemedium van de Oudheidkundige Kring Voorst te zijn, een kwartaalblad van en voor de leden. Het verschijnt in de maanden maart, juni, september en december.

Bij boekhandel Oonk is het blad ook los verkrijgbaar voor € 5,-.

Gehele of gedeeltelijke overname van artikelen is niet toegestaan zonder schriftelijke goedkeuring van de redactie en de betreffende auteur(s).

Mailadres alléén voor kopij: kroniek@okvvoorst.nl

Druk : Drukkerij Bussloo, Bussloo; oplage 650 stuks

Omslag : De omslag in kleur blijft de rest van dit jaar ongewijzigd en verwijst o.a. naar onze website: www.okvvoorst.nl

ISSN 1384-8682

INHOUDSOPGAVE KRONIEK

Jaargang 35 - 2013 - nummer 3

• Van de bestuurstafel.....	B. v.d. Zedde	2
• Agenda.....	bestuur OKV en redactie Kroniek	3
• Kroniekpost en Van onze zusterverenigingen.....	redactie en G. Vrieling	6
• Open monumentendag 2013: Macht en Pracht.....	redactie	6
• De Middenhof in Terwolde.....	W. Hartmans	7
• De Middenhof vanaf 1920.....	H. Rottink	8
• De Middenhof nu.....	W. Hartmans	11
• Pinkster-crowd.....	Tinus van het Slyck	12
• De geschiedenis van de watermolen van Voorst.....	G. Groenewold	12
• Het Holhuis.....	J. Lubberts	15
• Zeventig jaar geleden.....	W. Gorter	19
• Napoleons keizerlijke wegen.....	E. Luikens	20
• Met de pen door Voorst.....	H.G.H. v.d. Goot-v. Eck en J. Lubberts	26
• Epidemieën teisterden ook de gemeente Voorst.....	M. Westerhuis - Duvoort	27
• Opmerkelijke vondst (2).....	E. Stol	32
• Uit de kunst.....	G. Wolters	34
• Markeboeken van Voorst (8): Marke Appen.....	B.W. van 't Erve en J. Lubberts	35
• Honderd jaar geleden.....	A.A. Vlietstra	38

Aan deze Kroniek werkte verder (als corrector) mee: F.C. Nelis - Afbeeldingen: OKV archief, tenzij anders vermeld

LET OP: Uiterste datum inleveren kopij nummer 4/2013: 4 november 2013, via kroniek@okvvoorst.nl

Dorpsstraat 59
7396 AL Terwolde
T 0571 - 292 022
E info@brasserie-kriebelz.nl



Volg nu onze kriebelz...

www.brasserie-kriebelz.nl
[facebook.com/kriebelz](https://www.facebook.com/kriebelz)
twitter.com/kriebelz

Met liefde kan alles...

VORDERMAN TUINMEUBELEN 3000 M2 TUINMEUBELSHOW



VORDERMAN TUINMEUBELEN
Wijkseweg 7, 7396 BC Terwolde
(naast de molen) [T] 0571-292121
www.vordermantuinmeubelen.nl

Van de bestuurstafel

Bert van de Zedde

De zomer heeft ons echt in de greep op het moment van schrijven in juli. Goed dat de studieruimte enkele weken gesloten is. De bovenverdieping aan de Dorpsdwarsstraat, vol in de zon, nodigt niet uit om veel activiteiten te ondernemen. Rust is daarbij de beste tijdsbesteding en dat verdienen ook onze vrijwilligers. Het bestuur heeft haar vergaderingen in mei en juni kort kunnen houden. Veel items zijn in samenspraak met de vrijwilligers opgepakt en worden verder ingevuld.

Een enthousiaste groep werkt aan onze toekomst vanuit het verleden. Veel activiteiten voor de komende maanden staan vast: de Klompendagen, markten, lezingen en een bezoek aan huize Voorstonden. Om de bezoeker nog duidelijker te maken waar de OKV te vinden is zal de komende maand(en) gewerkt worden aan 'zichtbaarheid' aan de buitenzijde van onze bezoekers- en werkruimte. Maar ook binnen zal de routing verbeteren. Er zijn afspraken gemaakt met de gemeente Voorst over de te betalen reclamebelasting en de vorm van verrekening hiervan met de gemeente.

Ook zijn wij uitgenodigd mee te denken over de naamgeving van panden in de Van Spiegelstraat door woningbouwstichting IJsseldal Wonen (voorheen Goed Wonen); vragen om gezamenlijke trajecten in te vullen komen steeds vaker voor. Denk daarbij onder andere aan de activiteiten rondom Wilp1250. Ook ons eigen 40-jarig jubileum in 2015 moet een stevige basis krijgen



Giften en Schenkingen

De Oudheidkundige Kring Voorst is een Algemeen Nut Beogende Instelling, een zogenaamde ANBI. Met een schenking aan OKV steunt u niet alleen onze vereniging, maar kunt u ook profiteren van een belastingvoordeel. Dat voordeel is zowel van toepassing bij een eenmalige gift als bij een periodieke schenking (via de notaris).

binnen de Voorster gemeenschap en daarvoor zal het bestuur in de begroting voor 2014 financiële middelen reserveren.

Er zijn positieve reacties ontvangen op de wijzigingen die wij doorvoeren in onze Kroniek. Meer kleur, iets andere opmaak en (nog) meer kwaliteit bieden in ons tekstuele aanbod. De redactie krijgt het steeds weer voor elkaar om goede verhalen te plaatsen en dat is niet ieder verenigingsblad gegeven.

Financieel staan wij er redelijk voor en het eerste halfjaar sluiten wij af met een positief gevoel. Naar verwachting van onze penningmeester sturen wij aan op een beperkt positief saldo aan het eind van het jaar. Jammer dat het aantal leden niet noemenswaardig toeneemt en dat zorgt voor gefronste wenkbrauwen in het bestuur. Wij hebben juist nog ongeveer 80 leden nodig dit jaar! Dan kunnen wij onze doelstelling van 900 leden halen. Het zou fijn zijn als dit gaat lukken, doet u mee?

Nieuwe leden sinds 1 januari zijn: Dhr. Storbeck, dhr. de Ruiter, dhr. Ulfman, dhr. Karrenbeld, dhr. van Werven, dhr. Mölder, mevr. Jakobs-Geurtsen, dhr. Bonekamp, dhr. van 't Einde, mevr. van Beek-IJsseldijk, dhr. Kramp, dhr. Boerkamp, dhr. Boerkamp, dhr. Veld, mevr. Cinibulk-Doornweerd, dhr. en mevr. Kruitbosch, mevr. Biljardt, dhr. Siero, dhr. de Jong, mevr. Garritsen en EMD- monumentenzorg.

Wij heten hen van harte welkom in onze vereniging.

Agenda

Bestuur OKV en redactie Kroniek

De Oudheidkundige Kring Voorst organiseert tijdens het **Klompenfeest op 6, 7 en 8 september** een expositie over en met klompen. In de zaal van 'Gewoon Twelle', de achterbuur van de studieruimte van de OKV, wordt een expositie ingericht die u alles laat zien over de klompenindustrie in Twello en de rest van de gemeente Voorst in de vorm van foto's, tekst en voorwerpen. Tijdens deze expositie kunt u de klompencollectie van de heer G. Ulfman bewonderen en het gereedschap waar vroeger de klompen mee werden vervaardigd. Op zondagmiddag demonstreert een klompenmaker zijn vak. De kraam van de Oudheidkundige Kring staat tijdens alle dagen van het Klompenfeest in de Dorpsdwarsstraat. *Voor tijden en verder info: zie onze website*

Open monumentendag in de gemeente Voorst op **zaterdag 14 september**

[informatie verstrekt door mw. M. Sandorp, adviseur gemeente Voorst]

Het thema 'Macht en pracht' biedt vele mogelijkheden in Voorst. Het prachtige monumentale landschap, de machtige landgoederen en meer. Zeker ook een symbool van Macht en Pracht zijn de grote historische monumentale boerderijen. De herenboeren ontleenden hun macht aan de grond waarop ze verbouwden en dat resulteerde in grote bijzondere boerderijen. De gemeente Voorst is rijk aan dit soort monumenten. Verschillende van de prachtige grote boerderijen die de gemeente Voorst rijk is worden op Open Monumentendag uitgelicht. Met name die boerderijen die hetzij herbested zijn dan wel herbested zullen worden. Bij boerderij de Keizershof in Voorst vindt het startschot plaats. Burgemeester J. Penninx en de heer H. Hermsen zullen daar een praatje houden. Dit rijksmonument staat op het punt herbested te worden. Het restauratiebedrijf Dijkhofbouw uit Klarenbeek en het architectenbureau zullen hun plannen toelichten. Daarnaast kunnen prachtige grote boerderijen als de Heetcole, de Roode Hoeve, de Blankemate, de Rodute, de Middenhof en Kolkenstein bezocht worden. Een ander voorbeeld van macht en pracht zijn kerken. Deze Open Monumentendag zijn ook enkele kerken in de gemeente Voorst geopend voor bezichtiging. De Dorpskerk in Wilp, de St. Martinuskerk in Bussloo, de Nederlands Hervormde Kerk in Voorst en de St. Martinuskerk in Twello zijn elk bijzondere monumenten; de geschiedenis van de oude kerk in Wilp geeft een goed beeld van de lange en rijke historie van dit gebied. De St. Martinuskerk in Bussloo is 'pas' 200 jaar en is gebouwd door een ambitieuze baron die behoefte had aan een kerk dichterbij huis voor zijn pachters en zijn eigen familie.

Op **donderdagavond 26 september 2013** organiseert de OKV een lezing over de geschiedenis van Huis Voorstonden. Bijzonder is dat de lezing plaatsvindt op Huis Voorstonden, Voorsterweg 139, 6971 KD Brummen. Aanvang lezing om 20.00 uur. Voorafgaand aan de lezing kan men de tuin bekijken. De lezing wordt gehouden door de eigenaar, de heer E.J. Hoogenberk. De koffie bij binnenkomst is gratis, overige consumpties € 2,-. per stuk. Niet-leden betalen € 5,-. entree.

Op **vrijdag 25 oktober** van 15 - 16 uur opent het Provinciaal depot voor bodemvondsten Overijssel aan de Bergpoortstraat 193 in Deventer weer zijn deuren voor publiek. U kunt u opgeven door te mailen naar archeologisch.depot@oversticht.nl of te bellen naar 06-11159943 (Linda de Haan). Tip:

platte schoenen zijn in verband met roostervloeren aan te bevelen. Ontvangst vanaf een kwartier voor aanvang.

Op **donderdag 21 november 2013** organiseert de OKV een lezing over de historie van de Boreelkazerne door Henk van Baalen in Brasserie Kriebelz (voorheen Dorpszicht), Dorpsstraat 59 Terwolde. Aanvang lezing 20.00 uur.

De Boreelkazerne op de Houtmarkt werd gebouwd op kosten van de stad Deventer naar een ontwerp van stadsbouwmeester B. Looman. In 1849 werd de bouw voltooid, maar de naam Boreelkazerne kreeg het pas op 24 sept. 1934. De kazerne is vernoemd naar jonkeer Willem Francois Boreel die in 1813 opdracht had gekregen van Koning Willem I om een regiment cavalerie op te richten. Henk van Baalen zal in zijn lezing de geschiedenis beschrijven van de bouw in 1849 tot de opheffing in 1995. In oktober 2013 komt het boek uit dat Henk van Baalen heeft geschreven over de Boreelkazerne.



KRONIEKPOST

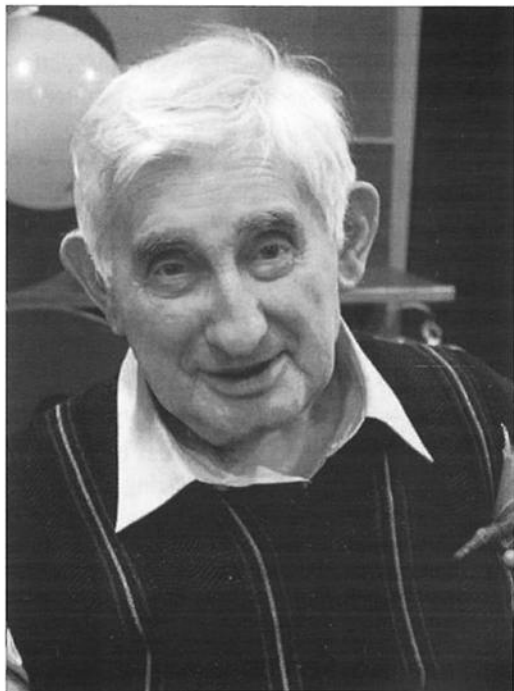
redactie, Bert van de Zedde en Gerard Vrieling

In memoriam

Gerrit Mulder geboren Wilp, 5 februari 1931 overleden Holten, 24 juli 2013

Binnen de OKV was Gerrit (met Marie) een begrip. Samen werken aan de historie van de gemeente Voorst. Koffie drinken, archiveren en uitzoeken op dinsdag aan de Klokkenkampsweg en de Stationsstraat. Hij was een man van daden, maar kon niet zonder zijn Marie. Kon goed overweg met de historie rondom de 2^e wereldoorlog en wist alles over zijn geliefde dorp Wilp.

Samen met Bertus ten Bosch en anderen werden tentoonstellingen georganiseerd over de 2^e wereldoorlog en in het bijzonder de overtocht over de IJssel van de Canadezen bij Wilp. De tentoonstellingen werden, goed georganiseerd, buiten gehouden op de Wilpse Klei, maar ook in het dorp en trokken veel belangstellenden. De bezoeken van de Canadese veteranen waren hoogtepunten in zijn activiteiten voor de OKV. Verder sprak het boek met foto's over het dorp



Wilp, met veel foto's uit het eigen archief, tot de verbeelding van velen. Onlangs kreeg de OKV de beschikking over zijn complete verzameling aantekeningen en foto's over gebeurtenissen in de gemeente Voorst. De afgelopen jaren werd zijn geheugen langzaam slechter en ook zijn gezondheid verminderde.

Wij gedenken hem als een man met humor, maar ook een man van daden!

De heer Rogier Daan schreef ons (met vriendelijke groet) het volgende:

Veel dank voor de toezending van uw periodiek jaargang 35 (2013) no.2.

Met name het artikel over Willem Berends, de koetsier van *het Schol*, heb ik met belangstelling gelezen. Hij was, als ik het mij goed herinner, dik bevriend met Lammert Wijngaards, de primaire tuinman op het landgoed, die ons met warmte over hem vertelde.

Op pag. 27 viel mij over *het Schol* de volgende zinsnede op:"Tot het tijdelijk (van 1949 tot eind 1973) werd verhuurd aan radioloog Albert Daan".....

Het woordje 'tijdelijk' verbaast mij. Wij, mijn vader en moeder, broers, zusters en ik hebben hier maar liefst zo'n 25 jaar lang de tijd van ons leven gehad, een periode die voorgoed in ons geheugen blijft gegrift en waar, in mijn herinnering, nooit een einde aan zou komen. Van iets 'tijdelijks' was hier absoluut geen sprake.

Zelf ben ik (1949) een van de weinigen die op het Schol zijn geboren.

Anderen zijn Jan Twellaar (ca. 1943 - 1944, de boerderij) en Hinke-Marij Kuipers (ca. 1957, het (Noorse) Houten Huis). Ik zou zo geen anderen weten te bedenken, maar misschien heb ik dat mis.

De redactie heeft de heer Daan geantwoord, dat het woord tijdelijk bij een periode van bijna 25 jaar inderdaad niet op zijn plaats is.

Gelderse doop- trouw- en begraafboeken op de website van het Gelders Archief

Het Gelders Archief gaat de doop-, trouw- en begraafboeken (DTB's) van Gelderland integraal op zijn website publiceren. Het gaat om de Gelderse kerkboeken, die van de 16e eeuw tot 1811 werden bijgehouden door de plaatselijke kerkelijke gemeenten en parochies.

Voor de invoering van de Burgerlijke Stand in 1811 hielden de kerken een administratie bij van lidmaten en mensen die gedoopt of begraven werden en huwden. Zo zijn in de DTB's, behalve de namen van dopelingen, gestorvenen en gehuwden, onder meer doop-, begraaf- en trouwdata, namen van getuigen en aangevers van geboorten of overlijden te vinden.

De DTB's worden de komende maanden in fasen op internet geplaatst: de eerste zijn vanaf nu raadpleegbaar, de laatste worden naar verwachting in het najaar gepubliceerd. Het betreft enige honderdduizenden scans, die op internet worden geplaatst. Deze belangrijke bron is niet alleen van belang voor genealogen, maar ook voor onder meer regiohistorici, biografen en historisch demografen. Het online plaatsen van de akten van de DTB's past in het meerjarenbeleid van het Gelders Archief om een zwaarder accent te leggen op de ontwikkeling van een digitale studiezaal, waarin archieven zoveel mogelijk via internet geraadpleegd kunnen worden. In 2011 publiceerde het Gelders Archief 4,5 miljoen namen uit de Gelderse kerkboeken op het internet. Deze namen worden nu gekoppeld aan de scans van de DTB's. In maart 2013 maakte het Gelders Archief een begin met het integraal plaatsen van de Burgerlijke Stand in Gelderland (1811-1902/1952) op het internet. Jaarlijks zoeken bezoekers enige miljoenen keren naar persoonsnamen in de internetcollecties van het Gelders Archief.

Van onze zusterverenigingen

Ontvangen (juni)

-Van de heer H. Borgonje ontvangen een DVD over Linthorst en Zonen uit 1926.

-Van de heer G. Kramp het boek "Verdeel en beheers" (300 jaar Pannerdensch kanaal). Uitgave Rijkswaterstaat. Geschreven door prof. dr. Gerard v.d. Ven, emeritus hoogleraar waterstaatsgeschiedenis aan de Universiteit van Amsterdam.

-Aangeboden door mevrouw Jacqueline Midavaine haar fotoboekje getiteld "Koninklijk op laarzen".

Verkoop overtollige boeken

Deze keer geen lijst van boeken die we te koop hebben. We hebben we ze op onze website gezet en vanaf deze week zijn ze te koop tijdens onze openingstijden en natuurlijk ook tijdens de Klompendagen in onze stand aan de Dorpsdwaarsstraat.

Heerde Historisch (juni 2013 nr. 147)

In deze aflevering een groot artikel over het bakkersgeslacht Van Ark uit Heerde.

De ontwikkeling en groei van bakkerij tot beschuit- en koekfabriek wordt aan de hand van

Gerard Vrieling

de familieleden uit de doeken gedaan. Ook wordt verwezen naar het blad van 'Veluwe geslachten', waarin een verkorte versie stond van de genealogie van het bakkersgeslacht.

Ik denk dat nog vele OKV-leden de trommels en artikelen van Van Ark's beschuit- en koekfabriek kennen. In Heerde is de tentoonstelling 'De Beschuitfabriek van Ark's' tot en met 5 oktober te bekijken.

"Uut 't Oldebroeck" (33^e jrg. nr. 3)

Een artikel over melkverwerking op de boerderij in vroeger tijden. Er wordt aandacht besteed aan de verschillende manieren van karnen en diverse karntonnen.

Verder wordt er alvast vooruit gekeken naar het 200-jarig bestaan van ons koninkrijk. De heer H. v.d. Zande laat in zijn artikel de verschillende koningen de revue passeren.

Verder beschrijft de heer Bakker in een artikel de hopteelt op de Veluwe. Het blijkt dat in Zuuk aan de Kopermolenweg, naast de kinderspeeltuin 'De Koperen Ezel', het bedrijf van de heer Henk Wesselink (op de 'Hoppenhof') is gelegen; alwaar hij heden ten dage hop teelt.

Open Monumentendag 2013: Macht en Pracht

redactie



De redactie geeft in het kader van het Open Monumentendag dit jaar aandacht aan het thema 'Macht en Pracht'. De Open Monumentendag vindt in 2013 plaats in het weekend van 14 en 15 september

In het vorige nummer kwamen de inhuldigingen van burgemeesters aan de orde, dit keer verhalen en een gedicht over de macht en pracht van herenboerderij "De Middenhof" in Terwolde, de watermolen in Voorst en Het Holhuis in Twello en haar bewoners.

In de volgende Kroniek een artikel over tolhuizen. De gemeente Voorst besteedt elk jaar aandacht aan het thema van Open Monumentendag, zie daarvoor de agenda vooraan in deze Kroniek of raadpleeg Voorster Nieuws, ook op internet: <http://www.voorstnieuws.nl/digitalekrant>

De Middenhof te Terwolde

Willemien Hartmans

Op 14 september 2013 is er weer de jaarlijkse Open Monumentendag. Dit jaar is het onderwerp Macht en Pracht. De Middenhof te Terwolde zal dan ook open zijn voor publiek. Deze Rijksmonumentale boerderij getuigt van een rijk agrarisch verleden. Een rijkdom waar we nu met verbazing op terug kijken. Verschillende monumentale boerderijen in de IJsselvallei getuigen nog van deze welvarende tijd. Deze tijd, zo omstreeks de 2e helft van de 19e eeuw kenmerkte zich door hoge prijzen van de gewassen. En dankzij de vruchtbare gronden in de IJsselvallei was er sprake van welvaart in de agrarische sector.

Stichting IJsselhoeven en de Stichting Behoud IJsselhoeven maakt zich sterk voor de toekomst van het agrarisch erfgoed. Herbestemming is een van de pijlers. Een andere manier van denken over de toekomst van boerderijen zal onontkoombaar zijn. Als we deze grote boerderijen overeind willen houden zal een andere dan agrarische economische drager in veel gevallen noodzakelijk zijn.

Het artikel over de Middenhof is opgesplitst in twee delen. In deze Kroniek het eerste deel, geschreven door Herman Rottink, laatstgeborene op de Middenhof. Het beschrijft de periode vanaf ongeveer 1920 en vertelt over het gebouw en haar gebruikers.

Voor het tweede deel wordt nog onderzoek verricht. Het verhaalt over het ontstaan van de Middenhof in 1868 en de familie Schokkenkamp die het liet bouwen.

foto Stichting Behoud IJsselhoeven, fotograaf Ruben Meijerink, Deventer



De Middenhof vanaf 1920

Herman Rottink

De familie Hengeveld werd begin jaren 20 de eerste pachter. Zij emigreerden na een paar jaar en zochten hun geluk in Amerika. De boerderij heeft daarna 5 jaar leeg gestaan. In 1930 diende zich een nieuwe pachter aan: Gerrit Bertus Rottink. In 1952 overleed Gerrit Bertus. Zijn zoon Jacob Evert (Jaap) was hem inmiddels opgevolgd en bleef de pachter. In 1941 trouwde Jacob Evert Rottink met Hermance Kloosterboer. Zij kregen twee zonen: Gerrit, geboren in 1943 en Herman, tot heden de als laatste geborene op "De Middenhof", in 1947.

Gerrit zou de opvolger worden, maar toen in 1970 bleek dat er geen modernisering en uitbreiding van de bedrijfsgebouwen mogelijk was, vanwege het aanmerken van de "De Mid-

denhof" als rijksmonument, heeft ook hij de boerderij de rug toegekeerd.

De status van rijksmonument bracht voor het agrarisch bedrijf van 'De Middenhof' zodanige beperkingen mee, dat Jaap Rottink in 1971 het bedrijf beëindigde.

Koper van woning en bedrijfsgebouwen werd de familie Eilander uit Deventer.

In 2007 hebben zij om gezondheidsredenen afscheid moeten nemen van "De Middenhof" en als nieuwe koper de toen opgerichte Stichting Behoud IJsselhoeven gevonden.

De boerderij:

Deze karakteristieke streekboerderij is gebouwd in 1868. Zij bestaat uit een stalgedeelte met een dwarsgeplaatst voorhuis. Een zogenaamde

foto Stichting Behoud IJsselhoeven



T-boerderij, die met name in het Gelderse rivierengebied vaker voorkomt. De diverse kamers en de gang van het woonhuis hebben hoge plafonds. Verder is er op de beide uiteinden van het woongedeelte een grote kelder. De zuidelijke werd vroeger gebruikt voor winteropslag van bieten en/of appels. De andere kelder was tot de jaren 50 opgedeeld met een opengewerkte houten schutting met afsluitbare deur. Deze kelder, die uitkwam in de keuken, was voor de provisie. In het deel achter de schutting werden ooit de luxe etenswaren, drank, weck, hammen etcetera opgeslagen.

De deel als achterhuis van het hoofdgebouw, met grotendeels een lemen vloer, had langs de zuidgevel een grupstal (Hollandse stal) waar het melkvee aan zogenaamde reppels (stalpalen) stond aangebonden. Voor op de deel was een stalling voor de fokstieren. Hier was geen grup voor de mest. De andere zijde van de deel, het deel ten westen van de doorgang naar de aangrenzende schuur, bestond uit zes boxen voor de werkpaarden. In 1958 verscheen op "De Middenhof" een landbouwtrekker. Dit betekende het einde van het paardentijdperk en de paardenstallen werden omgebouwd tot grupstal voor de groeiende melkveestapel. Aanvankelijk bleef achterop de deel nog één paardenbox voor het laatst overgebleven rentenierende paard.

Verder zijn er nog de hilden (zolders boven de stallen) voor het stro dat werd gebruikt voor de ligplaats van de koeien. Voor op de deel, ter hoogte van de doorgang naar de eerder genoemde schuur, is in de hilde een het hakselhok voor het gehakselde haverstro dat destijds een vast onderdeel vormde op het menu van de paarden. Daarnaast is de nog tot in de jaren 50 gebruikte knechtenkamer. De plaats was efficiënt, want zo konden de knechten 's nachts op het vee letten als het nodig was. Op de gebinten van de kapconstructie van de deel lagen slieten

(halfronde sparrenstammen), waarop het hooi voor de winter werd opgeslagen.

De door een brandmuur afgescheiden zolder boven het woongedeelte werd gebruikt voor graanopslag, omdat daar muizen minder goed konden komen. Hier lag het graan circa 60 cm dik. Dit graan werd periodiek omgescheept om te voorkomen dat het zou verstikken en om de klander (kalander= korenworm, een schildvleugelig zwart insect) te weren.

Aansluitend op het hoofdgebouw van de boerderij is een schuur gebouwd in 1869, die parallel aan de deel van de boerderij staat. De aangebouwde schuur had aan de zuidzijde enkele varkenskotten (hokken), met daarboven een kippenhok in de hilde (zolder boven de varkens) en aan de andere zijgevel een stal met voergoot, reppels en grup voor jongvee.

Ook hier lagen op de gebinten van de kapconstructie slieten, waarop een gedeelte van het hooi en het gedorste stro voor de winter werd opgeslagen.

Verder had deze schuur een aantal vertrekken aan de voorzijde, zoals een melkkamer, een motorhok, een maalhok en een kookhok/bakkerij met een gemetselde fornuisput, met gietijzeren pot, en broodoven. Ook stond hier een stalen fornuisput waarin de was werd gekookt, maar ook het veevoer en waar tijdens de slacht de balkenbrij in werd gemaakt.

In de betegelde melkkamer werd in de 19^e eeuw een deel van de melk verwerkt tot boter en kaas. In het motorhok stond een grote dieselmotor, die via een riem een aandrijf-as met poelies (houten wielen) in diverse maten aandreef. Hiermee werd een maalmachine voor het malen van het zelf geteelde graan aangedreven en verder zorgde deze voor het aandrijven van een hakselaar, die haverstro fijn sneed tot voer voor de paarden. Ook werd een pomp aangedreven die grondwater oppompte naar een reservoir voor het woonhuis en het vee.

De extra poelies werden ondermeer gebruikt om een dorsmachine aan te drijven.

Het hoofdgedeelte van de boerderij was destijds volledig met riet gedekt, waarbij het woongedeelte een fraaie houten decoratielijst langs de gevel had waarop het uiteinde van het rieten dak rustte. Verder waren er aan de voorzijde twee dakkapellen.

Vanwege ernstige vochtproblemen, optrekkend vocht vanuit de funderingen en kelders, werd in de begin jaren 50 besloten om, naast het kappen van twee grote platanen die over het dak hingen, de inmiddels versleten rieten kap te vervangen door een pannendak met goten. De grote, markante schoorstenen op beide hoeken van het dwarshuis zijn toen bewaard gebleven. Als gevolg van stormschade en slechte conditie zijn deze in de jaren 80 verwijderd tot onder de kap, om grotere schade aan het dak te voorkomen.

De naastgelegen schuur is nog met de authentieke holle pannen gedekt. Het pannendak was vrij open, deels omdat de schuur diende voor het drogen van hooi en stro. Daarom heeft deze schuur ook een klinkervloer in plaats van leem. Bij doorslaande regen of sneeuw zou anders de vloer spiegelglad worden. Als het in de winter vroom was de temperatuur binnen bijna even laag als buiten. Om het vee tegen de koude te beschermen, werden de stallen tot de bovenliggende hilde (zoldering boven de stallen) afgeschermd met houten schotten, die langs een rail liepen.

Later is aan de achterzijde nog een schuur gebouwd (1877). Deze met pannen gedekte schuur heeft een lemen vloer en onder andere een oude potstal. In een dergelijke stal liep het jongvee de gehele winter en werd dagelijks voorzien van een laag vers stro om te zorgen dat de dieren over een droge en schone ligplaats konden beschikken. In het voorjaar was er zoveel mest en stro in de stal dat het jongvee bijna

met de schoft en (schouders) tegen de balken van de hilde kwam.

Achter in deze schuur stond tot begin jaren 50 van de vorige eeuw ook een soort grote kubus met enorme deuren ervoor. In deze kubuskast stond een zgn. Utrechtse rijwagen, een zwart gelakt rijtuig waarmee de boer vroeger, met paarden ervoor, op pad ging.

Verder staat er een loods op het achtererf. Deze is eind jaren dertig van de vorige eeuw gebouwd met gebruikmaking van de palen van een aantal hooibergen, die eerderop die plek hebben gestaan. Door de mechanisatie was er behoefte aan efficiënte stallingruimte en opslagruimte voor het geoogste koren. De loods diende ook voor berging van landbouwwerktuigen, lege fruitkisten enzovoorts.

Achter de vrijstaande schuur is eind jaren vijftig van de vorige eeuw een kippenhok gebouwd voor 120 scharrelkippen. De laatste bewoners van "De Middenhof" hebben hiervan een gastenverblijf gemaakt.

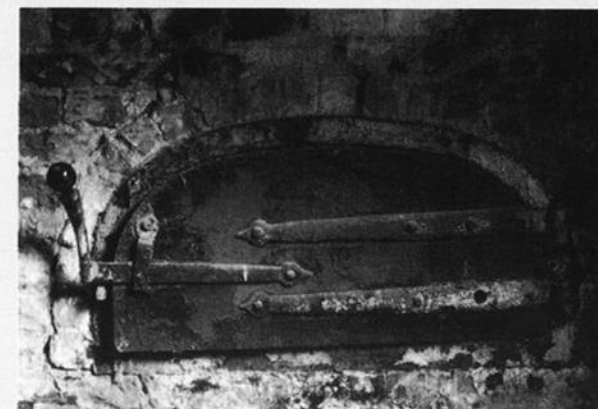
'De Middenhof' was destijds een gemengd bedrijf, met veeteelt, akkerbouw en met de voor de IJsselstreek kenmerkende boomgaarden met hoogstam fruitbomen rondom de boerderij, zodat de boomgaarden ook konden dienen als weide voor het vee. Naast vijf hectare appels en peren, had 'de boerderij ook drie hectare kersenbomen. De kersensongerd van 'De Middenhof' was tot in de verre omtrek bekend. Als de kersen rijp waren, kwamen de autobussen en werden de schoolreisjes afgesloten met kersen eten in de boomgaard. Maar ook kwamen honderden mensen uit Deventer en de wijde regio op de fiets naar de kersensongerd. De ijscokar met schepijs, die er dan ook een plaatsje kreeg, maakte het uitje compleet. De arbeidsintensieve hoogstambomen waren niet meer lonend en in de jaren zestig verdween de fruitteelt van deze boerderij. Op het akkerland werden onder andere voergranen (gerst, rogge en haver), voerbieten, suikerbieten en aardappelen geteeld.

De Middenhof nu

Willemien Hartmans

De periode 1971-2013.

Toen de laatste boer van de Middenhof vertrokken was, kocht de familie Eilander de boerderij. Zij hebben met veel liefde voor de Middenhof gezorgd, totdat ze in 2007 vanwege hun leeftijd afscheid moesten nemen van de boerderij. Omdat ze graag wilden, dat de cultuurhistorische aspecten zoveel mogelijk behouden bleven werd de boerderij verkocht aan de Stichting Behoud IJsselhoeven. In eerste instantie was het de bedoeling deze planklaar d.w.z. met restauratieplan etc. weer in de markt te zetten. Het economische tij haalde dit plan in en uiteindelijk werd het hele traject door de Stichting uitgevoerd. Een traject van 7 jaar en slapeloze nachten later is de Middenhof nu gerestaureerd en klaar voor een nieuw leven als zorginstelling. De Stichting 's Heeren Loo heeft het pand in gebruik genomen. De Middenhof kan er weer heel wat jaren tegen en hoe het met de overige monumentale boerderijen zal gaan, dat zal de toekomst leren.



Pinkster-crowd

De Geest was vaste in het spel
toen naar Tewoolde wule trokken,
noar Middenhof ons lieten lokken:
die Iesselhoeve, weet ie wel.

De gööte was doar het begin
van zeuktocht deur de hoge zalen
woar ie gemakkelijk könt verdwalen,
maar oaveral verrassing vindt.

De lèvensboom in 't boavenlicht
van de veurnaamste toegangsdeure,
woar ie meteen de welstand keurden:
een marmergang döt deure dicht'

De dèle met zien lemen vloer
was woning veur roodbonte beeste,
maar ons verrasten wel het meeste
het hildeboek veur hulpboer.

Het biegebouw oogt wel zo chic
met gothische gevormde ramen,
woar zoadstromen van achteren kwamen
en brood ébakken werd geliek.

De zolders bint appartementen.
D'r klonk geluud van nije lente.
Crowdfunding zorgt veur laatste centen.

Tinus van het Slyck

De geschiedenis van de watermolen van Voorst

Gerrie Groenewold

Tijdens het project 'hermeandering Voorster Beek' in 2012 stuitte het waterschap Veluwe tijdens graafwerkzaamheden op een bijzondere vondst: overblijfselen van de watermolen aan de beek. Tevoorschijn kwamen: een oude stenen vloer, de vermoedelijke molengoot en een molensteen. Het ontgravingsplan werd aangepast waardoor de molendelen in de grond kunnen blijven. Na het fotograferen van de resten werd de vindplaats weer afgedekt. Naar aanleiding hiervan heeft een groep enthousiaste Voorstenaren het plan opgevat om te onderzoeken of een herbouw van de watermolen tot de mogelijkheden behoort.

Molens

De Voorster waterkorenmolen wordt al in 13e eeuw genoemd en was nauw verbonden met de eigenaren van het slot Nijenbeek. Op 3 april 1296 droeg Arnoldus van Nyenbeke, commandeur van St. Johannes te Nijmegen het kasteel op aan Reynaldus graaf van Gelre. Onder de bezittingen waren ook "molens met name de molen gelegen bij Voorst, in de volksmond 'tredenmoelen' genoemd". In 1372 is de molen verwoest tijdens de oorlog tussen de Heeckerens en de Bronkhorsten, de strijd om het hertogdom Gelre.

Na een lange onderbreking werd een nieuwe molen gesticht in 1597. Uit een getuigenverklaring van een proces hierover bleek dat Johan van Steenberg tot Nijenbeek (Bronkhorsten) een geheel nieuwe watermolen had laten timmeren zonder vergunning van het landschap. De uitkomst van het geschil is onbekend, maar na het proces behield deze molen, een korenmolen met twee onderslagraden, haar plaats. In de volgende jaren werd het goed diverse keren beleend. Op een kaart gemaakt door landmeter Nicolaes van Geelkercken komt de molen voor als Steenbergs molen. Ook de windmolen (standaardmolen) die op de hoek van de Deventerweg/Nijenbeekseweg langs 't Vlasveen stond werd Steenbergs molen genoemd. De Steenbergens waren immers toen de slotvoogden van Nijenbeek.

In het verleden was het gebruik van het water een recht dat behoorde tot de regalia van de landadel en wie er gebruik van wenste te maken moest hiervoor betalen. Ruzies over water waren aan de orde van de dag. Zo ontstond er 1662 verschil van mening tussen Johan van



rond 1900

Steenbergen, heer van de Nijenbeek en Ten Grotenhuis, vermoedelijk van huize Empe, die elkaar bestreden over de hoeveelheid water die naar de IJssel afgevoerd werd. Een deel van dit water ging door de Emper beek die tegenover Zutphen in een oude IJsselstrang (= nevengeul van de rivier binnen de uiterwaard) uitmondde en de rest stroomde door de Voorster beek naast kasteel Nijenbeek in de IJssel. De achtergrond van het geschil was de noodzaak van voldoende water in de Emper beek om op 't Hontsveld een op water aangedreven korenmolen te kunnen oprichten.



De watermolen rond 1900

Particulier

Toen in 1779 het goed Nijenbeek werd overgedragen aan Willem Anne Schimmelpenninck van der Oye, werden de molens als een bijzonder, afgesplitst, leen opgedragen aan Reynder Weninck en zijn vrouw Gerritje Ploegmans en ze bleven vanaf dat moment in particuliere handen. In 1830 kwamen de molens in handen van molenaarsfamilie Van Neck; die bouwde in 1831 ook nog een nieuwe windmolen op de dijk bij de Voorsterbeek. In 1832 liet Van Neck de oude windmolen bij 't Vlasveen -niet meer bruikbaar vanwege ouderdom- slopen.

Met zijn twee overgebleven molens had de molenaar twee ijzers in het vuur: was er geen water genoeg in de beek en bood de naastgelegen mulderskolk geen hulp, dan was er misschien wind om de molen op de dijk aan De Halmen te laten draaien en in het andere geval, als er geen wind was, bood misschien het water uitkomst. De windmolen stond ten dienste van de bewoners van Appen en Gietelo, de watermolen was er voor de bewoners van Voorst: makkelijk bereikbaar zo langs de straatweg. De molen werd dan ook wel *Voorster molen* genoemd.



De watermolen in 1905

Verval

De watermolen deed dienst tot omstreeks 1915. Als de beek vol water was en het grootste rad moeizaam rond kreunde, trilde de hele molen, beefden de balken, kraakten de binten en piepten de assen. De borden aan de raderen sloegen weg en bij hoog water van de IJssel spoelde de stroom langs de heel oude stenen fundering, waardoor de kalk weggeslepen werd en stenen los lieten. Meer en meer ging molenaar Van Neck met zijn stoommaalderij aan de dijk werken waardoor het geluid van de watermolen verstomde. Die raakte steeds meer in verval.

In 1920 schreef Van Gelder voor De Kampioen, het blad van de ANWB, een artikel over watermolens die verdwenen. Toen deze bij de molenaar langsging zei die desgevraagd: "Die oude kast daar," wijzend op de bouwval, "we stoken 'm van de winter in de kachel. Zo is 't niks als nargheid." De genadeslag voor de molen was het hoge water in 1926: tot aan de rieten

kap stond de molen onder water. De eigenaar had in de loop der jaren al tevergeefs diverse pogingen ondernomen om het stukje natuurschoon dat door iedereen werd gekoesterd, met steun van bijvoorbeeld het Oudheidkundig Genootschap, voor de toekomst te behouden. Ook een overname door het Rijk werd afgewezen. Op 4 mei 1931 droeg molenaar Van Neck het stuwrecht op de beek over aan het polderbestuur. Tijdens de aanleg van de stuw werden de twee schepraderen afgebroken. Het restant van de watermolen was een troosteloze ruïne geworden. Onder landelijk protest, er werd zelfs nog een poging ondernomen de molen te herstellen en weer op te bouwen in het Openluchtmuseum in Arnhem, werd de molen in 1935 definitief afgebroken. Twee populieren in het weiland wijzen nog de plaats aan waar de molen eens stond.



De stuw in de beek en op de achtergrond de molen op de dijk met de molenschuur aangedreven door stroom



Watermolen bij Voorst, winter 1924

Intussen is een stichting bezig om te onderzoeken of en hoe de watermolen weer opgebouwd kan worden. De molen op de dijk heeft alle stadia van molentechniek gekend: na de wind als drijfkracht kwam de stoommachine, toen de zuiggasmotor en daarna de electromotor. Tot ook deze molen in verval raakte (1945). Van de windmolen op de dijk zijn nu, 2013, de restanten nog zichtbaar. Een van de molenstenen siert het graf op de algemene begraafplaats van Voorst van de laatste molenaar G.J. van Neck. Hij overleed in 1990.

Bronvermelding:

25 jaar serviceflat De Nieuwenhof, H. ten Hove
ANWB Kampioen – 1920 C. van Gelder
Landgoed Beekzicht

Op kracht van stromend water, H. Hagens
Archief Oudheidkundige Kring Voorst



Anders nog iets?

- ontwerp/dtp/webdesign
- inbinden studiemateriaal
- kopiëren zw/w en kleur
- lamineren klein en groot
- grootformaat zw/w en kl
- print je eigen behang
- textielbedrukking
- pop-up doek incl. display

Van Ghentstraat 25 | 7391 CR TWELLO | ☎ 0571 271104
☎ 0571 271432 | ✉ info@riwacopy.nl | 🌐 www.riwacopy.nl

Het Holthuis

Jan Lubberts

Het Holthuis, in vroeger tijden ook genoemd het erve 't Holthues, Holthuysen of Holthuys. Het is een statige behuizing met zijn mooie tuinaanleg en opgaande bomen. Het landgoed is al eeuwen oud.

De eerste schriftelijke vermelding komen we tegen in de archieven van het Heilige Geest Gasthuis, later het Grote en Voorster Gasthuis genoemd. In 1374 wordt Armgard, dochter van wijlen Hertwigh ter Wilghen beleend met het erve te Holthuys in het kerspel van Twenlo voor de smalle en grove tienden. Het Holthuis was toen blijkbaar alleen nog boerderij. Tot 1434 komen we de tienden tegen in de Gasthuis-archieven. Een aantal namen uit de periode tussen 1374 en 1434 zijn Zeghestap, Kye, Egbert Berwolding, Andries Aerntssoen en Egbert Tuneman Hermenszoen. Pas in 1512 komen we het Holthuis weer tegen als leen van de heren van Bronkhorst, in die tijd machtige potentaten. Als bannerheren (zij mogen een ban = veroordeling uitspreken) stonden ze in rang bijna gelijk met de hertogen van Gelre. Het huis Bronkhorst had een eigen leenkamer. In het Bronkhorster register komt voor: "Het

goed gehieten ten Holthuyse geleghen in den kerspell van Twell". In 1512 werden opvolgende families Kynre beleend met het Holthuis. Deze familie was verwant aan de heren van Wilp. In 1563 werd het beleend aan Rodolff Schull, die als militair diende onder Hendrik van Brederode aan het begin van de opstand tegen Spanje. Daarna raakte het Holthuis in bezit van de familie Van der Hell, een adellijk geslacht uit de omgeving van Barneveld. In 1649 werd het Holthuis beleend aan Casyn van der Hell die ook werd genoemd als medeschenker van een luidklok in de hervormde kerk van Twello. De Van der Hells kwam men ook tegen als ambtsjonker van het schoutambt Voorst. Zij bemoeiden zich niet alleen met wereldse zaken, maar ook met kerkelijke. In 1686 werd Johan van der Hell benoemd tot landrentmeester van Veluwe. In 1650 werd het landgoed als volgt omschreven: " 't Goet Holthuijs, jonker Johan van Hell



toebehorende, Gerrit Martens pachter". Dit goed betrof de boerderij het Holthuis. Het bestond uit huis, hof, boomgaard en 34½ morgen land. Hiervan bouwt de pachter 14 morgen geseeys (gezaai) voor de zware garf voor de rest zijnde wei- en deels woestland met huis en hof geeft de pachter 100 goudgulden, een varken of 6 gulden, een vet lam en tot voormede drie rosenobels (goudstukken). Wat betreft het ooft kreeg de eigenaar 2/3 deel en de pachter 1/3 deel. Verder stond er nog: *enige heggen om 't bouwland.* De geschatte jaaropbrengst was 343 gld. 5 st. 5 penn. Over het herenhuis zelf werd vermeld dat het bewoond werd door de jonge scholtus Andries van Meken. Blijkbaar had Van der Hell het huis verhuurd aan de schout van Voorst voor een bedrag van 65 gld. Leden van de familie van Megen waren gedurende een lange tijd schout van Voorst.

In 1663 werd het Holthuis omschreven als: "*De haevesaete Holthuis cum ap- en dependentiën in den ambt Voorst kerspel Twelle gelegen*". Een havezate was een kasteel of landgoed, dat bewoond werd of toebehoorde aan een adellijk persoon die het recht had de vergaderingen van de ridderschap van Veluwe bij te wonen. Het Holthuis groeide in de loop van de tijd van boerenerve tot herenhuis en tenslotte werd het een edelmanswoning of kasteel. In 1721 werd het landgoed van de leenplicht ontslagen en was het een vrij erfgoed.

Het Holthuis heeft nog vele bewoners gekend. In 1721 verkochten de erven Van Renesse het landgoed aan de stadsapotheker van Batavia, de heer Augustus Brant en zijn vrouw Clasina Sexpa. Mogelijk is in deze tijd het huis verbouwd, want in de luidklok in het torentje staat het jaartal 1721. In 1729 waren Brant en zijn vrouw reeds overleden. Zij lieten vijf dochters na waarvan drie minderjarig. De Twellose predikant ds. H.B.Reuter werd als voogd aangesteld. Hij richtte een schrijven aan het landgericht waarin hij verklaarde dat het landgoed veel kostte aan onderhoud en herstelwerk. De nagelaten

boedel was niet voldoende om al deze kosten te dekken zodat de waarde achteruit zou gaan. Er was geen huurder komen opdagen, daarom besloot men tot verkoop en de opbrengst tot nut van de kinderen aan te wenden. Aan Ditmar van Wijnbergen tot de Poll werd verzocht de nodige stappen te ondernemen bij het landgericht. De vereiste medewerking werd verkregen en op 5 september 1730 werd het Holthuis voor 18.200 gld verkocht aan Jan Conraat Albers uit Deventer. In de koopakte werd het als volgt omschreven: "*Het Huys Holthuysen gent. [genant = genoemd] met hoven, bouwhuys, bergen, schuur, duyff (duiventil), bachuys, schaaпsschot, voorts hoge en lage landerijen, bossen, holt en holtgewas en de Catersteden daaronder gehorende*".

Maria Magdalena van der Lely, gescheiden huisvrouw van Nicolaas Albertus baron de Pouilly, majoor in het veldleger, kocht het Holthuis voor 27.000 gld. Nu bleek dat onder het Holthuis ook hoorden: Kijk in de bos, het Lijsterhuis of vlasakkers, het Witteveen bij Duistervoorde en een stuk weiland bij de Vollehand in Terwolde. Maria Magdalena bleef niet lang eigenaresse; zij verkocht het aan Jan Adriaan baron Bemmel, heer tot de Beukelaar (Teuge) vrijheer van Incourt en Logeville. Bij de koop waren inbegrepen een particuliere grafstede, een zitplaats in de kerk van Twello en tevens het *recht van plaggenveld.*, het recht om plaggen te steken in de woeste gronden. Baron van Bemmel moet een vermogend man zijn geweest. We komen zijn naam vaak tegen als geldschietter waarbij goederen binnen en buiten Twello dienden als onderpand.

Een aantal jaren later zien we als eigenaar Carel Arend Jan baron van Boecop en zijn vrouw Ernestina Lucretia van Reede tot de Parkelaar. Buiten de normale belasting was de eigenaar van het Holthuis ook nog belast met het onderhoud van 10 roeden IJsseldijk, tevens 36 roeden Terwoldse Wetering en 50 roeden Flierte (10 roeden is ca. 14 m²). De familie Van Boecop heeft lange tijd op het Holthuis gewoond. Van Boecop voerde



de titel Heer van het Holhuis en Lagerhorst. Hij was dijkgraaf van de bovenpolder en lid van de ringcommissie van het departement van de Boven-IJssel. Na het overlijden van de baron op 59-jarige leeftijd heeft zijn weduwe het landgoed beheerd tot haar overlijden in 1837. Zij trad ook meermalen op als geldschietster tegen een flinke rente en zekerheidsstelling. In de winter van 1813-1814 was er een kwartier van de Russische troepen op het Holhuis gevestigd. Hier hadden ze hun hoofdkwartier, met o.a. de staf van het eerste regiment Baschkieren onder commando van prins Gagarin. Verder was hier gevestigd het stafkwartier van de Pruisische luitenant-kolonel Von dem Busche. Twello en de omliggende dorpen hadden veel te lijden van de oorlogshandelingen en niet te vergeten de vorderingen van levensmiddelen, paarden, voertuigen, mensen voor het aanleggen van

verdedigingswerken enzovoort. Bovendien was het een strenge winter en had men veel last van hoog water. Deze winter bleef dan ook bekend als *de kozakkenwinter*. In de loop van de 19e eeuw veranderde het Holhuis nog een paar maal van eigenaar. Uiteindelijk kwam het door aankoop in handen van de familie Nering Bögel van de bekende Deventer ijzergieterij. Van deze familie hebben hier drie geslachten gewoond. In 1938 kwam het huis in bezit van mr. G.W.J. Baron van der Feltz, burgemeester van Voorst. Na de familie Van der Feltz verwisselde het huis opnieuw een aantal keren van eigenaar. Het Holhuis is door de jaren heen een voorname woonplek gebleven. Door de eeuwen heen heeft het landgoed zijn naam behouden al werd die op verschillende wijzen geschreven. Het statige landhuis is een sieraad voor Twello.

Zeventig jaar geleden Lancaster-crash

Wilco Gorter

Dit jaar was het 70-jaar-geleden dat in de vroege ochtend van 12 juni 1943 (ca. 02.45 uur) nabij vliegveld Teuge een Britse Lancaster-bommenwerper neerstortte.

De bommenwerper was boven Düsseldorf (D) al aangeschoten door luchtdoelgeschut en men probeerde vervolgens op 3 motoren huiswaarts te vliegen. Boven onze regio werd het toestel helaas slachtoffer van een Duitse nachtjager, een twee motorige Messerschmitt Bf 110 afkomstig van vliegveld Twente, die het in brand schoot.

Bij die crash kwamen zes van de zeven bemanningsleden om het leven (zie foto). Zij liggen begraven op de begraafplaats in Terwolde. De vliegers maakten deel uit van No. 100 Squadron, Royal Air Force. De Canadees Linton Stephenson, de staartschutter, was de enige overlevende. In het bijzijn van Linton Stephenson werd op 5 mei 2006 nabij vliegveld Teuge het Lancaster-monument onthuld (zie foto). Het bijzondere en aangrijpende verhaal van Linton is in de Kroniek 1993-1 en 1993-2 door de heren L. Sevenster en J. Lubberts opgetekend.

Op 4 mei 2011 en 2012 vloog de Lancaster van de 'Battle of Britain Memorial Flight' (BBMF) over Teuge, Twello en Terwolde. Het passeren van het Lancaster-monument in Teuge, de locatie van de crash (het veld tegenover boerderij "De Weeltenkamp" aan de Zanden) en de begraafplaats in Terwolde was bedoeld als een eerbetoon aan de omgekomen bemanning van de Lancaster-bommenwerper. Dit bijzondere toestel wordt door de Royal Air Force onderhouden en staat gestationeerd op RAF Coningsby, in Lincolnshire. (zie voor meer info: www.raf.mod.uk/bbmf) Wereldwijd zijn er nog slechts twee Lancasters die vliegwaardig zijn; één in Engeland en één in Canada.



Linton Stephenson, 5 mei 2006
(foto Hendrik Cazemier, Eelde)

Naschrift redactie: In de komende nummers kunt u het persoonlijke levensverhaal van Linton Stephenson lezen, door hemzelf opgeschreven en vertaald door Bert van de Zedde, Een indrukwekkend verhaal van een schooljongen die snel volwassen werd in het leger en zijn strijd om te overleven na de crash.

Boekhandel Oonk

Stationsstraat 4 Twello

T: 0571-27 15 09

E: info@evennaaroonk.nl

Even naar

Oonk!



www.evennaaroonk.nl

Napoleons keizerlijke wegen

Elze Luikens

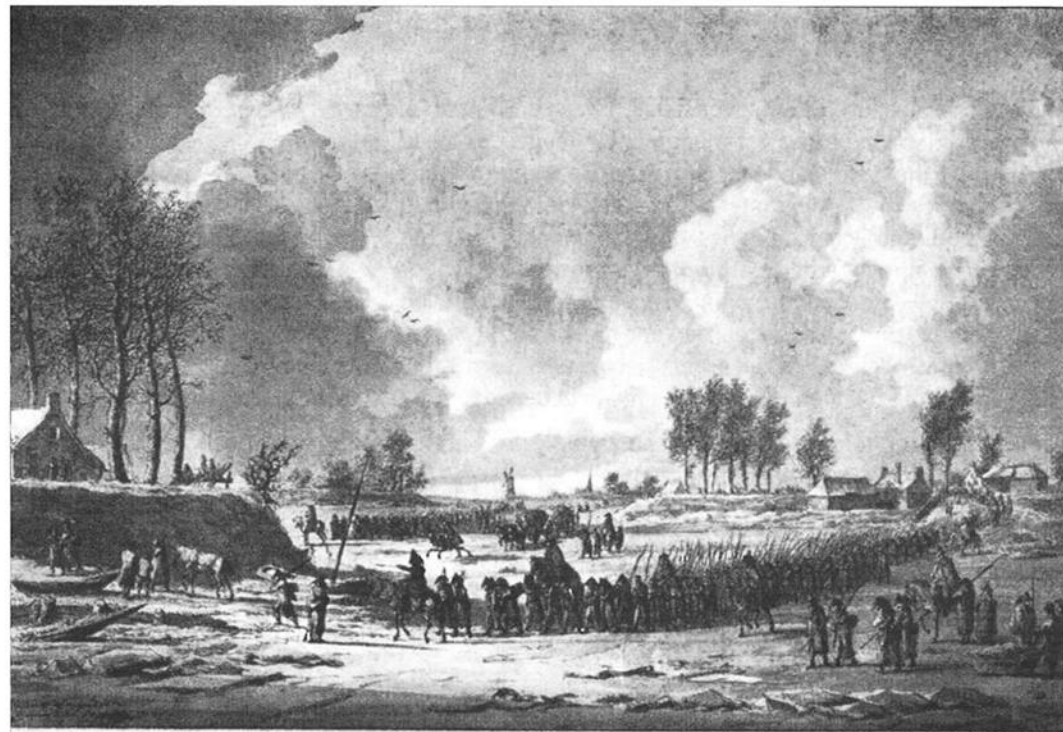
De jaren na januari 1795 veranderde er door toedoen van de Franse volksbevrijdingslegers, teruggekomen Nederlandse revolutiegezinden en een op zich vrij onverschillige Nederlandse bevolking op maatschappelijk, politiek en economisch vlak in ons land het een en ander.

Inleiding

De decennia hiervoor hadden aangetoond dat vooral de West-Europese samenleving op een dood spoor was geraakt. Vorsten en adel vierden met de hun getrouwen feesten, vermaakten zich tijdens eindeloze jachtpartijen en af en toe eens een zinloze, geldverslindende oorlog. Daarbij hielden ze onvervaard een krakkemikkig bestuur in stand waarvan de kosten merendeels door een verarmde bevolking via willekeurig opgelegde belastingen werden opgebracht. Op 14 juli 1789 brak de (Franse) revolutie tegen

al dit onheil, onrecht en willekeur officieel uit met de bestorming van een overigens nagenoeg lege gevangenis: de Bastille. De jaren hierna verspreidde het revolutie-ideaal zich, kort samengevat in de veelvuldig gebezigde slagzin 'Vrijheid-Gelijkheid-Broederschap' in de harten en hoofden van vele, vele achtergestelden.

De stadhoudelijke familie met aan het hoofd stadhouder Willem V wist niets anders te doen dan het land te ontvluchten. Het heette immers dat de Franse bevrijdingslegers die na een strenge vorstperiode begin januari 1795



Fransche militairen trekken de bevroren Waal over, Januari 1795

met groot gemak de grote rivieren overstaken hun inval hadden gericht tegen de stadhouder; niet tegen de Nederlandse bevolking. Toch werd ook aan de Voorstenaren een voorlopige 'bevrijdings' premie opgelegd om gemaakte Franse kosten en bijkomende zaken enigszins te compenseren¹. Dit in afwachting van een landelijke regeling. De Franse soldaten betaalden namelijk voor hun fourage de lokale bevolking niet uit in klinkende munt, maar in assignaten. Deze zogeheten waardepapieren waren de eerste bankbiljetten waarmee men hier te maken kreeg. De met de hand op zo'n biljet geschreven waarde werd zelden of nooit gerealiseerd. Maar goed: de bevolking was bevrijd.

1798

De eerste jaren na de zogeheten *Bataafse omwenteling* bestonden uit het zoeken naar enige legitimatie voor dit Bataafs bestuur, het herinrichten van het land en het op gang brengen van enige welvaart. Het bestuur werd voorlopig zowel landelijk, gewestelijk als lokaal gevormd uit machthebbers, die de nieuwe (gematigde) revolutionair-democratische principes aanhingen en de intussen toch nog maar gehandhaafde oude regentenbestuurders.

De problemen waren immens. Niet alleen het landelijk, regionaal en lokaal bestuur moest worden heringericht, maar er dienden ook maatregelen te worden genomen om de gekrompen werkgelegenheid, de gebrekkig functionerende armen- en ziekenzorg, het (lager) onderwijs, de versnipperde rechtspraak, het verouderde gildensysteem enz. enz. nieuw leven in te blazen.

Toen het de meer radicale revolutionairen (Vreede c.s.) niet snel genoeg ging pleegden zij 22 januari 1798 een staatsgreep. Allen die in overheidsdienst waren dienden om hun functie te kunnen behouden voortaan een Verklaring van Trouw af te leggen. Tegen onveranderlijkheid, het stadhouderschap en regeringloosheid werd het parool. Niet allerlei lokale, gewestelijke

eilandjes met hun eigen specifieke belangen die de zaak ophielden, maar een vanuit één centrum bestuurd en aangestuurd land: Den Haag. Centralisatie tegenover decentralisatie. Grotere bestuurseenheden tegenover de bestaande lappendeken.

Het betekende voor de schoutambten Voorst en Apeldoorn dat ze vanaf maart dat jaar werden samengevoegd. In Den Haag werden wetgeving, voorschriften en wat niet al in hoog tempo over het land uitgestort. Niet met de bedoeling dat hierover eerst eens uitvoerig mocht worden gediscussieerd, maar om alles onmiddellijk uit te voeren. Schoutambten waren slechts administratieve eenheden. Meer niet. B.W. Krepel op de Clarenbeek, Mathias Vorster uit Voorst en A.C.W. Nies uit Loenen (namens Apeldoorn) vergaderden met enkele andere municipaliteitsleden uit beide plaatsen kort en bondig over al die nieuwe plannen die goed heetten voor het hele land en dus ook voor de regio. Ook werd voortaan luid en duidelijk gepropageerd dat slechts gelijkheid voor de wet gold en niet iemands afkomst. Ze waren in Voorst en Apeldoorn wel zo verstandig, om met het oog op de blijvende bestuurlijke onzekerheid op zowel lokaal als landelijk niveau, een kleine kas aan te maken waaruit de eerste en belangrijkste onkosten konden worden betaald. Ook waren ze zo verstandig als uitvoerend bestuur om geen al te grote wijzigingen onmiddellijk als 'effectief' af te kondigen. En voor de rest kon iedereen het goed met elkaar vinden. Er werd afwisselend in Apeldoorn en in Voorst vergaderd.

Inderdaad: het radicale bestuur kon in de zomer van 1798 zijn koffers pakken en werd vervangen door een gematigder bestuur. Wat niet wilde zeggen dat alle nieuwigheden eveneens per omgaande werden ingetrokken. Het enige dat men voorlopig herstelde waren de voormalige schoutambten en overige bestuursvormen. Apeldoorn en Voorst gingen weer ieder hun eigen weg. Vanwege de kleine dagelijkse kas en het ontbreken van revolutionaire bevoegdheid

onder de bestuurders veroorzaakte dit schout-ambtenherstel hier in elk geval weinig financiële en andere problemen. Ook de jaren erna had men wel eens met elkaar te maken, maar alles ging er altijd vriendelijk en gemoedelijk aan toe. Tot voorjaar 1813 dan!

Napoleon maakt de dienst uit

Terwijl na 1799 in ons land verschillende bestuursvormen werden uitgeprobeerd om het land er weer bovenop te krijgen, maar dit alles met uitgesproken saai en weinig aansprekende bestuurders, nam brigadegeneraal Napoleon Bonaparte (1769-1821) november dat jaar de macht in Frankrijk over. Via een staatsgreep november dat jaar zette hij de wettige regering af, omdat de zegeningen van de (Franse) revolutie volgens zijn zeggen in het gedrang waren gekomen. Hij, die alles tot in de detail voor al zijn legeronderdelen gewend was te organiseren, regelde voortaan op dezelfde wijze het Franse bestuur; en al het overige ook. Het heet dat hij de Franse revolutie kaapte voor zijn eigen doeleinden, maar gelet op wat hij realiseerde voor Frankrijk in de eerste plaats en vervolgens voor de aan Frankrijk gelieerde landen doen we hem met een dergelijke kwalificatie te kort.

Eerst consul tot 1804 en na zijn kroning in de Notre Dame (2 december 1804) Keizer aller Fransen (en niet: Keizer van Frankrijk!) én op het slagveld een geniaal strateeg, lijfde hij in juli 1810 ons land in. We werden een onderdeel van het Franse keizerrijk. Na het volgens hem mislukt experiment waarbij zijn broer Louis koning van Holland was (1806-1810), werd het volgens Napoleon tijd voor een nieuwe start voor Nederland. Voorst en Twello werden ieder een mairie. Waren de pogingen in de eerste helft van 1798 om het land te herinrichten uiteindelijk min of meer mislukt, in de loop van 1810-1811 werd het project 'gelijkschakeling Frankrijk-Nederland' met meer succes uitgevoerd. Zo succesvol zelfs dat in de loop van 1814, nadat er een eind gekomen was aan de

Bataafs-Franse tijd, het nieuwe staatshoofd Willem I veel ervan handhaafde; enkel de termen en begrippen werden vernederlandst.

Nieuwe wegen

Het voert in dit artikel te ver om al de vanuit Frankrijk ingevoerde wetten, decreten en verordeningen op te sommen; wellicht een andere keer in een ander verband. Daarom heb ik er eentje uitgehaald, waardoor we ook weer met Apeldoorn te maken krijgen. Ik doel op het Nederlandse wegennet dat op het Franse moest worden aangesloten. De routes impériales.

Laten we ons daarbij niets wijs maken. Het was inderdaad handig om een goed onderhouden wegennet te hebben voor ijlboden, handel en nijverheid, maar keizer Napoleon wenste in de loop van 1811 in zijn gehele Keizerrijk in de eerste plaats over een doeltreffend wegennet te beschikken waarover zijn Grande Armée in snel marstempo kon afmarcheren. Vanaf Parijse burelen werden door de Keizer in de loop van 1810 en daarna Decreten uitgevaardigd met als hoofddoel snel richting het oosten te kunnen reizen. Het wegennet werd in rangordes geschikt en wel in die van de eerste, tweede en derde klasse.

In het najaar van 1811 stond een bezoek van de Keizer aan Nederland gepland. Prefect Regnerus Livius Van Andringa de Kempenaer greep de gelegenheid aan om allerlei haperingen bij de invoering van verschillende wetten en decreten snel te overwinnen. Elke mairie diende de bruggen, duikers, wegen en openbare gebouwen naar voorschriften op orde te maken. Wie weet kwam de Keizer persoonlijk polshoogte nemen. Een bestuurlijke blamage was dan toch het laatste dat men wilde. [red: zie artikel 'En de Keizer kwam ... niet naar Voorst in Kroniek 2011 no.4] Ook de doorgaande wegen². Nederland en dus ook deze regio bleken voor Napoleon van minder belang om opgenomen te worden in het keizerlijke wegennet, classe 1. Dat soort wegen liep bijna allemaal vanuit Parijs richting het

oosten. In 1812 werd duidelijk waarom. Eind juni dat jaar trok de Grande Armée door Polen en Oost-Pruisen richting Rusland om er af te rekenen met de volgens Napoleon grillige Russische tsaar en diens leger. Daarom mede zijn bezoek aan Nederland een jaar eerder. Daarom ook de kort daarop ontwikkelde strategie van een Rijn-IJssellinie met als verdedigingsbolwerken Zwolle, Deventer, Zutphen, Doesburg en Arnhem. Het departement van de Boven-IJssel, waartoe Voorst behoorde, kende een dichtbij gelegen keizerlijke weg van de tweede klasse. Route no. 19 liep van Parijs naar Groningen en in het Gelderse over Elst, Arnhem, Dieren, Zutphen en Gorssel. Dit soort wegen, en uiteraard ook die van de eerste klasse, werden door de keizerlijke centrale overheid onderhouden.

De wegen van de derde klasse moesten door het Departement waardoor ze liepen worden onderhouden. De verschillende departementen op hun beurt wilden dat de mairies meebetaalden voor dat deel van de kosten waarvoor zij verantwoordelijk konden worden gehouden. En daar begon tevens het gezeur. Dat de verschil-

lende departementale palen langs de weg met daarop de nog af te leggen afstand 180 francs per stuk kostten, was nog te overzien. Maar wat wanneer de weg in mindere staat verkeerde? Moest er dan eerst geld van het departement naar de mairie gaan, of moest de mairie het bedrag eerst voorschieten?

Vanuit Amsterdam liep over Amersfoort, Apeldoorn, Twello en Deventer een keizerlijke weg, van de derde klas, naar Hamburg (nr. 203). Van havenstad naar havenstad. De weg verkeerde ter hoogte van Twello in een slechte staat. Maire P.P. Evers wist daarvan en had op het uitblijven van mogelijke subsidies en het hele te verwachten gedoe daarover, besloten om er een tolgeweg van te maken. Iets wat niet zomaar mocht!

De opbrengst zou worden aangewend voor noodreparaties. Ook was men er op het idee gekomen om de buurmairie/gemeente Apeldoorn bij te laten dragen aan te maken onkosten. Van en naar genoemde plaats trokken de laatste tijd immers talrijke militaire konvooien en ander volk, gebruik makend van de weg tussen Deventer en Apeldoorn langs Twello. Het was een

De Keizer!





De weg van Apeldoorn naar Deventer ter hoogte van herberg 'De Zwaan' (links) in Teuge; foto gemaakt voor 1900

gezamenlijk belang dat men ook gezamenlijk had te dragen, zo luidde ongeveer de daarbij gehanteerde filosofie. En weg was alle harmonie tussen de betrokken mairies.

Everts Apeldoornse collega J.H. Gunningh was hiervan niet gediend. In een brief van 17 maart 1813 aan de Gelderse prefect³ schreef hij: „... heb ik de Eer UHEG (UwHoogstEdelGestrenge) te berichten dat het van hoogste noodzakelijkheid is dat de weg van hier op Deventer zo veel mogelijk werde in orde gemaakt, daar dezelve als altoos ten uitersten slegt is dan vergun mij UHEG onder 't oog te brengen dat op die weg van wegens 't Canton Twello een Tol tot onderhoud derzelve werd geheven, waar door mij de reparatie of in onderhouding dier weg niet aangaat.” Met andere woorden: over een eventuele bijdrage in het belang van Apeldoorn was te praten geweest, maar nu men er ook nog tol ging heffen, trok zijn municipaal bestuur er de handen van af.

Eigenlijk was het gewoon die ene kwestie die voor het hele land gold: er was overal, maar dan ook overal gebrek aan en bovenal aan geld. Dat bleek toen Everts diezelfde week, door de

Prefect hiertoe uitgenodigd, zijn visie op de kwestie schriftelijk naar Arnhem stuurde. „Ik geve mij alle mogelijke moeite om deze [weg] maar in dien staat te houden, dat men dezelve, zonder ongelukken te krijgen, kan passeren en heb het geluk gehad, daarin tot heden toe te slagen, schoon de weg met dit al op veele plaatsen, altoos zeer slegt blijft, en men dikwijls meer dan een dubbeld span paarden nodig heeft, om zware rijtuigen of beladene wagens en karren door den modder te slepen.”

Vervolgens hield hij Van Andringa de Kempenaer voor minstens 200 gulden nodig te hebben voor al die noodreparaties. Nog beter zou zijn dit hele stuk weg opnieuw aan te leggen. En mocht de Prefect een idee hebben hoe deze kosten op de begroting te plaatsen, daar waar de begrotingen van de voorbije twee jaren nog niet eens waren goedgekeurd, nou dan zou hij zich van harte voor diens antwoord aanbevelen houden.

Mocht intussen de Keizer voornemens zijn eermaands deze route van de derde klasse te willen gebruiken dan zal toch beslist op zo kort mogelijke termijn actie moeten worden onder-

nomen. Everts heeft ongetwijfeld niet gedacht aan een volgende rondreis van Napoleon. Nee, daarvoor was inmiddels de situatie intussen snel aan het veranderen. Bonaparte was immers een zeer groot deel van zijn Grande Armée, en dan vooral de cavalerie, in Rusland kwijtgeraakt. Momenteel bevond hij zich in het midden van Duitsland in een 'alles of niets'-situatie. Het was daarom nog niet eens zo gek gedacht dat in plaats van door Twello van hogerhand dit stukje weg zou worden aangepakt. Het was namelijk niet onmogelijk dat eventueel terugtrekkende Franse troepen ter hoogte van Twello vast zouden komen te zitten. Om nog maar te zwijgen van al die manschappen die vanuit het westen richting Duitsland trokken en onderweg door een slechte weg in hun 'opmars' zouden worden gestuit. Hij vreesde wellicht de woede van de Keizer, die hem en zijn inwoners zou treffen. Voorbeelden van elders waren er te over. Mede daarom ook handhaafde de Twellose maire voorlopig de ingevoerde tolheffing.

Slot

Zeven maanden later werd Napoleon bij Leipzig (16-19 oktober 1813) in feite voorgoed verslagen. Ook al zou er nog een Waterloo op volgen. Over de wegproblematiek werd na maart niet meer verder gecorrespondeerd. Iedereen wachtte rustig af. En zo ging het in feite met wel meer wetgeving, decreten en maatregelen vanuit Parijs. Maar dat is weer een ander verhaal.

Verwijzingen:

¹De hier beschreven gegevens zijn ontleend aan mijn dissertatie *Apeldoorn in de schaduw van Het Loo. Politieke, bestuurlijke en maatschappelijke ontwikkelingen in Apeldoorn. 1785-1905*, Zutphen 1999, p. 15 – 61.

²Het navolgende is een reconstructie van archiefbescheiden uit het Gelders Archief, Bataafs-Frans archief, toegang 0016. Hiervan zijn de volgende inventarisnummers gebruikt. a.) inv.nr. 6237. Brief van de Directeur van de Dienst van de Bruggen en Wegen in Holland; b.) inv.nr. 6240. Stukken over de oprichting van departementale en kantonale grenspalen op de keizerlijke wegen; c.) inv.nr. 6246. Brieven van de hoofdingenieur, de Onderprefect van Zutphen en de maires van o.m. Voorst en Apeldoorn over de begaanbaarheid van verschillende wegen in antwoord op de aanschrijving van 12 maart 1813.

³Het departement Van de Boven-IJssel kwam ongeveer overeen met het toenmalige gewest Gelderland; het gebied beneden de Waal-Merwede behoorde sinds 1810 tot het departement Monden van de Rijn.

Naschrift redactie: De heer Luikens (Apeldoorn) verzorgt een blog op internet gewijd aan keizer Napoleon en koning Willem I: <http://elzeluikens.wordpress.com/author/elzeluikens/> U kunt zich daar ook aanmelden om de nieuwste blogs thuisgestuurd te krijgen. Een aanrader!



Voor al uw drukwerk

drukkerij "Bussloo"

Bonenkampsweg 2 - 7383 RR Bussloo
Tel.: 0571 - 261517 Fax: 0571 - 261150
Email: drukkerijbussloo@gmail.com

Met de pen door Voorst

Tekst: Ada van der Goot-van Eck

Tekening: Jan Lubberts

Zeis haren

De zeis is een landbouwwerktuig, waarbij de zicht een tussenvorm is.

Een zeis bestaat uit een lang gebogen mes met een scherpe punt, bevestigd aan een steel met een of twee handvatten. Ook de binnenbocht is scherp. Het werktuig wordt gebruikt door met een snelle zwaaiende beweging lang gras of graan te maaien zonder dat de maaiër zich hoeft te bukken. De zeis was bij de Romeinen

bekend maar heeft mogelijk eerder bestaan. Pas in de Middeleeuwen -in de 12^e tot 13^e eeuw- kwam het werktuig in gebruik in West-Europa. Hoewel in Nederland de zeis met zware metalen steel vaak alleen met een strekel* scherp wordt gehouden, worden de beste resultaten bereikt door de zeis **te haren en te zetten**. Voordat de strekel was ontwikkeld werd een wetsteen gebruikt.



Het snijvlak van een ongehard maaiblad wordt langs de rand naar buiten gedreven met een haarhamer op een haarspit (aambeeld). Hierdoor ontstaat een dunne vlijmscherpe rand. Het lijkt eenvoudig, doch er is een gedegen vakken-nis voor nodig. Op de grote velden die vroeger met de zeis werden gemaaid was er dikwijls een persoon aanwezig wiens enige taak het was te haren.

Tijdens de werkzaamheden wordt het blad door de maaiër zelf regelmatig aangescherpt door de

strekel met lange zwaaiende bewegingen vanaf de breedste kant naar de punt te bewegen. In het Schots museum te Edinburgh is een groot zeisblad uit de Romeinse Tijd te bewonderen. Elk jaar wordt tijdens de feestweek in Surhuzum (Friesland) het wereldkampioenschap zeis-haren gehouden. Degene die de scherpste zeis heeft, mag zich een jaar lang wereldkampioen noemen.

**een met grofkorrelig slijpmateriaal beplakte lat*

Epidemieën teisterden ook de gemeente Voorst

Milly Westerhuis-Duvoort

Met het in kaart brengen van de historie van de buurtschap Duistervoorde waarvoor diverse archieven geraadpleegd moesten worden, waaronder ook het begraafboek van Twello, trof mij het hoge aantal sterfgevallen door epidemieën¹. Reden om deze rampen, die ook onze gemeente (kerspels) niet gespaard hebben, eens nader te bekijken. Daarvoor is het interessant eens terug te gaan naar de oorsprong van epidemieën, die zich over Europa en de rest van de Wereld verspreid hebben.

Door de eeuwen heen hebben besmettelijke ziekten massale sterfte aangericht onder de wereldbevolking. Slechte hygiënische omstandigheden, gebrek aan medische kennis, vervuild drinkwater en ook de leefomstandigheden droegen daartoe bij. Het was dan ook geen uitzondering dat in de Middeleeuwen de gemiddelde leeftijd niet hoger lag dan 25 tot 30 jaar.

De eerste echte epidemie is opgetekend als de 'Plag van Athene' in de periode 430 tot 426 voor Christus. Het betrof een epidemie, die zijn oorsprong had in Ethiopië en zich stroomafwaarts langs de Nijl tot aan de Middellandse zee verspreid zou hebben.

De ook hier slechte hygiëne en grote volksmassa's zorgden er voor dat deze plaag één derde van de bevolking van Athene het leven kostten. Tot ver in de twintigste eeuw is de veroorzaker van deze epidemie onduidelijk.

¹Onder een epidemie wordt verstaan een besmettelijke ziekte die minimaal 10.000 personen treft maar in het meest extreme geval verantwoordelijk is voor de dood van bijna een half continent.

Wetenschappers buitelden over elkaar heen, voor de één was het een variant van de builenpest, voor de ander zouden het de pokken zijn geweest en de laatste verklaring zou zijn gekomen, nadat in 2007 Griekse onderzoekers uit een graf enige botresten op DNA kon onderzoeken en ze een stam van de Salmonella (typhi) bacterie, de veroorzaker van paratyfus, ontdekten.

De pest epidemie van de 14^e eeuw.

Al tussen 541 en 544 na Chr. kreeg het Romeinse Rijk te maken met de eerste grote pestgolf. Toch kreeg deze ziekte in de geschiedenis pas in 1348 betekenis als grootste verwoester van circa 75 miljoen mensen, dertig procent van de Westerse wereld. De builenpest is overgebracht naar Europa door slechts twaalf Genese galeislaven uit Constantinopel, die de besmetting overbrachten op de bevolking van Sicilië. Na

hun aankomst brak er in de stad een epidemie uit waarbij de zieken grote puisten op dijen en armen ontwikkelden. Ze gingen bloed ophoesten en de besmetting was compleet.

Al snel werd de oorzaak gezocht bij deze galeislaven die onmiddellijk van het eiland werden verbannen maar op doorreis in de volgende havenstad Genua opnieuw de builenpest verspreidden. De besmetting van heel Italië was een kwestie van tijd.

Ook China ontkwam niet aan de 'zwarte dood' zoals de epidemie werd genoemd. Het aantal slachtoffers werd op 25 miljoen geschat. De pest werd feitelijk veroorzaakt door een bacil die huisde in rattenvlooiën. De ratten werden aangetrokken door de slechte hygiënische omstandigheden en het vele vuil en afval, dat in de steden op straat werd gegooid en er tijden lag te rotten. In alle grote steden werden uit angst voor besmetting de pestlijders in speciale pesthuizen ondergebracht.

Het was niet mogelijk deze ziekte te bestrijden. Medici stonden volkomen machteloos. Het zou de grootste epidemie in de geschiedenis worden.

Een andere grote epidemie, die Europa heeft geteisterd, is die van lepra. Deze ziekte, die zijn oorsprong in Azië vond, kwam al in het begin van onze jaartelling bij de Grieken en de Romeinen voor. De oorzaak van lepra was niet bekend. Ook hier was bestrijding niet mogelijk en door angst voor besmetting werden de leprozen, zoals ze werden genoemd, uit de gemeenschap geweerd en leidden ze een zwerfend bestaan, veelal in groepen.

Ze waren van verre herkenbaar aan het verplichte zwarte kleed, dat ze droegen en aan hun ratel, die ze moesten laten horen bij nadering. In de Middeleeuwen werden speciale huizen opgericht om deze melaatsen te isoleren, de leprozenhuizen of Lazarushuizen. Ook Deven-



ter moest noodgedwongen een leprozenhuis oprichten. Gebruik was deze melaatsenhuizen (liefst ver) buiten de stad te plaatsen. Nabij Deventer stond tussen 1348 en 1572 het zieken- en leprozenhuis St. Jurriëns aan de Sniperlingsdijk. Na verwoesting in 1572 door een oorlog kreeg het leprozenhuis nu toch een plek binnen de stadsmuren.

In het begraafboek van Wilp is te zien dat in het Lazarushuis mensen gestorven zijn, maar helaas is niet omschreven in welke, in die van Deventer of van Zutphen.

Nauwelijks waren pest en lepra in Europa enigszins uitgewoed of een nieuwe epidemie deed haar intrede, de Sint Vitusdans, een zenuwstoornis na vermoedelijk een streptokokkeninfectie, die in 1374 in Aken uitbrak. In een vreemde bezetenheid dansten getroffen met onwillekeurige schokkende bewegingen in een soort vervoering uren en uren achter elkaar tot ze er uitgeput bij neer vielen.

Het fenomeen verspreidde zich van stad tot

stad en bereikte ook ons land. Een vorm van massahysterie. Even zo onverwacht als de epidemie was ontstaan, verdween ze ook weer.

In 1495 kwam vanuit Zuid Amerika een volgende epidemie over Europa razen. Dat was drie jaar nadat Columbus in de 'nieuwe wereld' arriveerde (1492). Hij haalde daar grondstoffen en bracht er niet alleen een nieuwe godsdienst, maar ook ziekten. Hij en zijn mannen brachten de Europese infectieziekten zoals pokken, mazelen en tyfus over en namen de zeer besmettelijke ziekte syfilis (een geslachtziekte) mee terug. Deze ziekte greep snel om zich heen en in het jaar 1500 was praktisch geheel Europa besmet. Ondanks de toch wat losse moraal in die tijd bracht deze epidemie vooral in koninklijke en adellijke kringen veel beroering.

Was het na 1500 nog enigszins 'rustig' in Europa - we laten kinkhoest, mazelen en roodvonk even buiten beschouwing - in het begin van de 18^e eeuw sloeg het noodlot opnieuw toe, nu met de zeer besmettelijke pokken. Het waren de kruisvaarders die deze, aanvankelijk nog milde virusziekte, mee brachten naar West-Europa, bij hun terugkeer uit het Midden- Oosten. In de 18^e eeuw namen pokken een agressieve vorm aan. Na heftige koorts ontstond een uitslag over het hele lichaam, tot schrik van eenieder, die het in zijn of haar omgeving zag gebeuren. De aanvankelijk rode stippen veranderden in blaren en niet zelden trad vrij snel daarna de dood in. Uiteindelijk is deze epidemie wereldwijd bedwongen door de uitvinding van het koepokkenvaccin, waarmee op grote schaal ingeënt kon worden.

Tyfus en cholera waren de volgende bedreigingen voor de Europese bevolking. Begin 1800 zorgden deze door besmet water overgebrachte ziekten weer voor miljoenen doden.

De oorsprong van de grote cholera-epidemie moet gezocht worden in India, waar een grote

epidemie uitbrak, die door de rivier de Ganges wereldwijd voor verspreiding zorgde.

Als in 1812 Napoleon met zijn 'Grande Armee' zijn aanval op Rusland inzet, is het niet alleen zijn gebrek aan inschatting van wat hem te wachten stond, ook niet de slimheid van de Russen, die uiteindelijk zijn ondergang is geworden, maar kou en tyfus waardoor zijn leger werd verslagen. Van de 420.000 mannen waarmee hij zijn veldtocht begon, overleefden slechts 18.000.

In 1918 brak de Spaanse griep, een influenza-virus, uit. Niet afkomstig uit Spanje maar zo genoemd omdat Spanje als eerste land begreep dat er hier iets heel ernstigst aan de hand was en alarm sloeg. Het virus had zijn oorsprong in Amerika en kwam over naar Europa met de soldaten die ingezet werden voor de Eerste Wereldoorlog. Deze zeer agressieve griepvorm heeft wereldwijd naar schatting 100 miljoen slachtoffers gemaakt, waarvan alleen al in Nederland 27.000 in een paar maanden. Het is na de pest de grootste epidemie uit de wereld-geschiedenis.

Al deze epidemieën hebben het gebied, wat nu de gemeente Voorst is, niet gespaard. In de begraafboeken van Wilp, Nijbroek, Terwolde en Twello, staat in meer of mindere mate de doodsoorzaak beschreven. Iedere koster, of custos, zoals hij zichzelf noemde, had zijn eigen manier van registreren, maar duidelijk is te zien dat ziekten als pokken en dysenterie, genaamd 'rode loop', in de gemeente Voorst het meest voorkwamen en zodanig indruk maakten dat ze vermeld werden als doodsoorzaak.

Dysenterie was een uiterst besmettelijke en agressieve ontsteking van de darmen waar de toenmalige geneesheren geen raad mee wisten. Die konden slechts aderlaten en 'piskijken'. De grootste uitbraak was tussen 1747 en 1796.

Gezien ook de zeer grote kindersterfte in Voorst, was deze ziekte bij hen de belangrijkste doodsoorzaak.

De jonge kinderen in de gemeente bleef overigens niets bespaard. In 1721 brak in Terwolde een mazelenepidemie uit en die benam ook nog eens een groot aantal kinderen het leven. Alle besmettelijke ziekten moesten gemeld worden aan de schout. Wat kon hij doen?

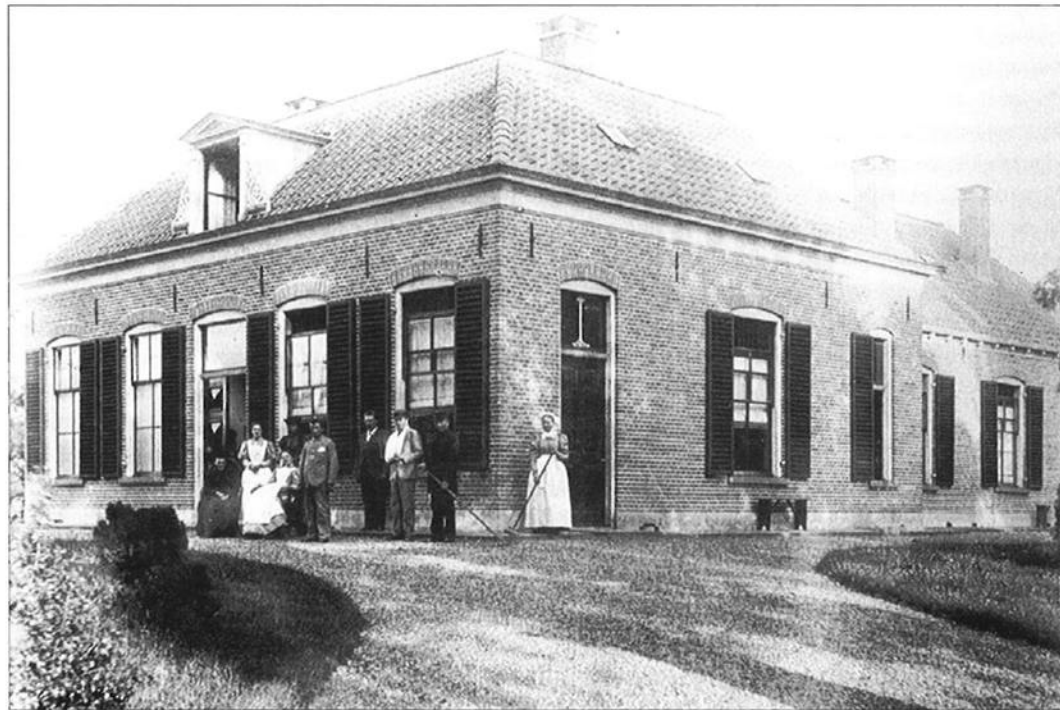
In 1779 bij weer een uitbraak van dysenterie kwam het lokale bestuur in actie. Zo moesten alle besmette huizen dagelijks met azijn besprenkeld worden en moest de ontlasting direct begraven worden. Kinderen uit de besmette gezinnen mochten niet meer naar school en de gestorvenen moesten binnen 2 x 24 uur begraven worden. De kisten moesten tevens met behulp van pek en mos dichtgemaakt worden. Het heeft weinig geholpen, de 'rode loop' zou nog 20 jaar haar 'be'loop' hebben. De begraafboeken zijn bijgehouden tussen

1686 en 1811. In deze periode is te zien dat ook tuberculose, 'de teering', en 'heete koortsen', een verzamelnaam voor een onduidelijke ziekte (overigens meestal tyfus), de nodige slachtoffers hebben gemaakt.

Opmerkelijk is dat de vele slachtoffers 'gewoon' in de kerk begraven werden. Een vermeldenswaardig detail is dat de begrafenis in naturbetaald werd met ½ tot 6 schepel rogge. Het moet een bloeiende graanhandel geweest zijn.

De laatste grote epidemie die de gemeente Voorst heeft geteisterd was tussen 1921 en 1933.

Weer stak tyfus de kop op maar nu ook 'Diphtheria', difterie, een dodelijke keelluchtweginfec-tie. Inmiddels was men zover, dat voor difterie een inentingsprogramma opgezet kon worden en werden alle ouders middels een circulaire opgeroepen om hun kinderen te laten inenten.



Het voormalige ziekenhuis/wijkgebouw, rond 1900, foto gemeentearchief Voorst



Het TBC-huisje met patiënten dat achter het ziekenhuis stond en naar de zon toe kon worden gekeerd, foto gemeentearchief Voorst

Het resultaat was onmiddellijk te zien. De aantallen nieuwe gevallen liepen sterk terug.

In mindere mate gold dat voor tyfus. Met de grote tyfusuitbraak in de achterliggende eeuw nog in gedachten was de angst zo groot dat men tyfuspatiënten onmiddellijk isoleerde. Er werden achter het ziekenhuis van Twello aan de Binnenweg speciaal daarvoor barakken gebouwd waar aanvankelijk maar zes patiënten in grote afzondering konden worden verpleegd. Ze werden er in een daarvoor speciaal apart gehouden koetsje naartoe gebracht. Zoals verwacht waren die zes bedden veel te weinig

en ook de capaciteit van de medische staf was niet toerijkend. Er werd een beroep gedaan op de barakken van de omliggende ziekenhuizen. Dat ging niet zonder slag of stoot; er is bijna vier jaar over gesteggeld wie de kosten zou moeten dragen.

Uiteindelijk kwam koningin Wilhelmina eraan te pas om de regeling tussen de gemeente Deventer en de gemeente Voorst goed te keuren en te bevestigen.

De barakken in Twello hebben ook nog enige tijd onderdak geboden aan t.b.c. patiënten (zie foto).

Bronnen:

Gemeentearchief Voorst

Begraafboeken gemeente Voorst

Geschiedenis van Terwolde en Nijbroek, J. Vredenberg

Inleiding tot de geschiedenis der geneeskunde, G.A. Lindeboom

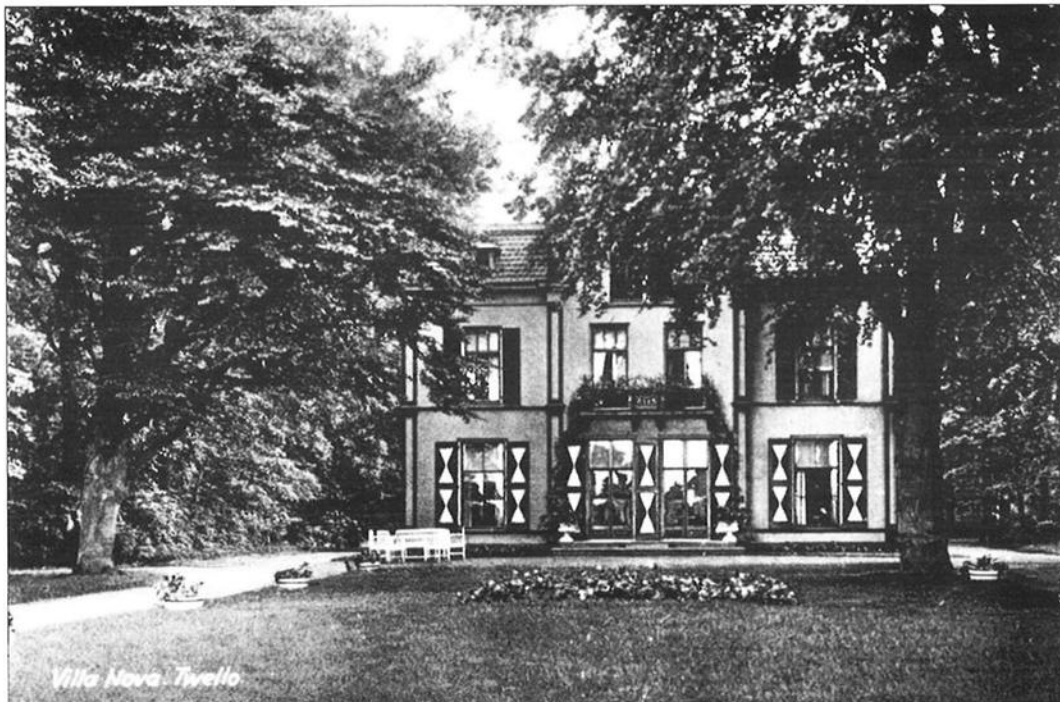
Opmerkelijke vondst (2)

Ed Stol

Tien jaar geleden (2e Kroniek van 2002) stond in de Kroniek een artikel van mevr. J. Roosenschoon met als titel "Een engel of een zeemeermin". Mevrouw Roosenschoon heeft in dat korte artikel de aandacht gevestigd op een wapenstein die was aangebracht in de muur van de tuinmanswoning die op het terrein van de Villa Nova heeft gestaan. Het artikel eindigde met de vraag wie meer duidelijkheid kon geven over de geschiedenis van deze wapenstein.

Als reactie op haar vraag heb ik toen een artikel geschreven (Kroniek 26e jrg nr.3 - 2003) over deze wapenstein, die was aangebracht in de zijgevel van de eerdergenoemde tuinmanswoning. De villa en de tuinmanswoning hebben gestaan aan het voormalige Stationsplein 1 in Twello, de plaats waar nu de parkeerplaats achter de AH-supermarkt is. De zware eikenbomen die er nu nog staan herinneren aan deze periode.

Deze wapenstein, gekeperd met vijf kepers, die erg veel lijkt op het wapen van de gemeente Voorst (drie kepers) doet denken aan dat van de familie Van Egmont, zoals het Centraal Bureau voor Genealogie heeft aangegeven. Een geslacht dat je in de archieven van deze streek niet tegenkomt. Verdere navraag – ook bij de lezers van de Kroniek – heeft in 2003 geen resultaat opgeleverd. Het jaartal <1634> dat onderaan op de steen staat vermeld is zeker 150 jaar ouder dan de villa en de tuinmanswoning en heeft aanvankelijk een andere bestemming gehad.



Wat ik in 2003 niet wist, maar nu wel, is dat de steen in de tuin van de Villa Nova is teruggevonden door de nieuwe eigenaar, de heer Hogeboezem, die zijn tuin opnieuw liet aanleggen. Daarbij kwam deze steen uit de grond te voorschijn. De eigenaar heeft toen de wapenstein laten inmetelen in de tuinmanswoning. In 1959 zijn villa en tuinmanswoning gesloopt ten behoeve van de uitbreiding van het veilingbedrijf aan de Veilingstraat. Deze gevelwapenstein is op aanwijzing van de toenmalige directeur van de veiling, de heer Siem van Kammen, uit de tuinmanswoning verwijderd en heeft nog een aantal jaren in de directeurskamer van de veiling gestaan. Toen hij werd benoemd tot directeur van de veiling "K.Z.Y" (Kampen, Zwolle en IJsselmuiden) te IJsselmuiden heeft hij de steen (± 90 kg.) meegenomen en opnieuw een plaats gegeven in zijn directeurskamer. Ook nadat zijn zoon hem daar was opgevolgd is deze daar blijven staan.



Op 1 augustus 2000 is het veilinggebouw door brand verloren gegaan. Ondanks alle navraag is nooit andere informatie naar boven gekomen dan dat ook de steen bij de brand verloren is gegaan.....tot dinsdag 29 mei 2013, toen de heer Ben Berendsen (oud-medewerker van de veiling Twello en meeverhuisd naar IJsselmuiden) naar de OKV belde met het verrassende en verheugende bericht dat de wapenstein niet verloren was gegaan bij de brand, maar toch in behoorlijke staat de brand had overleefd en nog steeds wordt bewaard bij transportbedrijf Wezenberg in IJsselmuiden. De heer Berendsen vroeg of er bij de OKV nog belangstelling was voor de wapenstein en dat wij contact moesten opnemen met de heer Van 't Hul in IJsselmuiden. Dat was niet tegen dovemansoren gezegd.

Mijn vrouw en ik werden op donderdag 30 mei 2013 gastvrij ontvangen door de heer Van 't Hul (zelf vrijwilliger bij de Oudheidkundige Vereniging van Kampen en IJsselmuiden) en zagen al direct de licht aangetaste en geblakerde, maar verder onbeschadigde wapenstein staan en wisten dat het de gevelsteen van de Villa Nova was. Na een introductie onzerzijds over het vrijwilligerswerk bij de OKV en een geanimeerd gesprek mochten wij de steen fotograferen en gebruiken voor het fotoarchief van de OKV en het conceptboek over gevelstenen en muurankers in de gemeente Voorst. Bij het afscheid hebben we onze gastheer hartelijk bedankt en gezegd dat wij verder contact zullen onderhouden en ook de heer Ben Berendsen (oud-inwoner van Twello) zullen bedanken voor zijn waardevolle tip. Met een gevoel van grote tevredenheid zijn wij weer naar Twello afgereisd.

De Groot www.degrootzalen.nl
Avervoordseweg 2 De Vecht • Telefoon: (055) 323 12 61

Uit de kunst

Gerrit Wolters

Hieronder een schilderij van boerderij *Nooitgedacht*. Gerrit Berends woonde er met zijn vrouw Everdina van Laar van 1925 tot 1938, na eerst in het 'rooie dorp' in Terwolde te hebben gewoond. *Nooitgedacht* was een huurboerderijtje tussen Terwolde en Twello. Het lag net buiten landgoed *Bruggenbosch*. Daar hadden 'Gait en Dina' een moestuin, boomgaard, een paar schapen en kippen.



Gerrit Berends, wegwerker/kantonnier in dienst van de gemeente Voorst, was een broer van mijn opa Jan Berends. Zijn vrouw Everdina van Laar was een zus van mijn oma Willemina van Laar. Hun dochter Miny, nu wonend in Deventer, werd in 1930 op deze boerderij geboren.

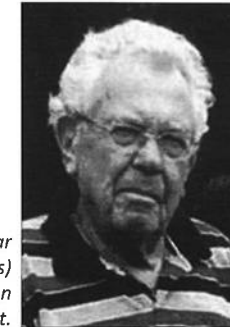
De boerderij is - na het vertrek van Berends in

Het gezin van Gait Berends en Dina Berends-van Laar met dochters Miny (links) en Jannie.

*De foto is gemaakt rond 1937 toen de familie Berends op *Nooitgedacht* woonde.*

1938 naar een woning aan de Stationsdwarsstraat in Twello - afgebroken door de eigenaar (familie Uenk) die er een nieuw huis liet bouwen. Piet Flint, de echtgenoot van Miny Berends, maakte het schilderij in 1998 aan de hand van een foto van de boerderij. Piet Flint (1922-2011)

was leraar tekenen en handenarbeid en kunstschilder in zijn vrije tijd. Zijn oom, eveneens Piet Flint genaamd, vormde samen met Hein Balsink en Bernard Gerritsen de Deventer Drie, die naam maakten als schilder en vaak samen exposeerden.



Miny Berends met het door haar man Piet Flint (links) gemaakte schilderij van boerderij *Nooitgedacht*.



foto's bij dit artikel beschikbaar gesteld door Gerrit Wolters

Markeboeken van Voorst (8)

Marke Appen

B.W. van 't Erve en J. Lubberts

In de vorige aflevering waren we gebleven bij de grote problemen betreffende de konijnen uit de konijnenwanda van de heer van de Nijenbeek. Er werd geprocedeerd tegen de bewoner van de Nijenbeek, de heer Van Steenberg. Dit was een dure procedure want er moest steeds geld opgehaald worden in de marke om de kosten te dekken. Hoe deze procedure afliep werd niet in de notulen vermeld, maar op zeker ogenblik werd er niet meer over geschreven.

Wel kwam er verbetering voor de landbouwers in de omgeving van de Nijenbeek wat betreft de schade aangericht door de konijnen. Wat was er gebeurd? Een overeenkomst met de heer Van Steenberg? De notulen geven hierover geen duidelijk beeld. Hoogst waarschijnlijk is men tot een overeenkomst gekomen, want er wordt wel duidelijk vermeld in de notulen dat de konijnen degelijk bestreden werden: "Doordien door drie jageren in dit gepasseerde winter de conienen in den Halmer op autorisatie van Haer Ed. mogelijk zijn geruïneert, is door d'erffgenamen aan de jagers van de Pol toegelegd een somma van vijftig Car. Guldens, die de Heer Marken-Richter Podt wordt versogt aan de Heer Wijnbergen tot de Pol voor deselve te betalen, en sullen sijn Wel. Ed. die gemelte 50 gld. in sijne rekeninge worden gevalideert, en is wieders goet gevonden de Heer van de Pol te

versoeken, bij Haer Ed. mogelijk het daar heenen te dirigeren, dat d'overige conienen dit aanstaande winter weder mogen worden geruïneert, willende d'erffgenamen daar toe bij succes nog eens 25 gld. contribuieren."

Dit gebeurde in de winter van 1733.

Het volgende jaar werd opnieuw op konijnen in de Halmen gejaagd aangezien er hiervoor 25 gulden betaald werd:

"De 25 guld. aan de jageren voor het vangen van de conienen uit de Halmen wordt de heer Marken Richter ingevolge resolutie van den 13 Octob. 1734 versogt aan de Heer van de Pol te betalen".

Het waren dus de jagers of jachttopzieners van de Poll die dit werkje opknapten. In 1778 kwam de Nijenbeek in bezit van Willem Anne Schimmelpenninck van der Oye. De Nijenbeek bleek er oud en

vervallen uit te zien. Het eerste wat gebeurde was een ingrijpende restauratie. Van een konijnenplaag werd echter nooit meer iets vermeld.

Een ander onderwerp uit de notulen van de marke is leuker, maar dan wel voor een gering aantal personen. Het betreft hier de financiën van de marke. Een geheel duidelijk beeld komt niet naar voren uit de notulen, maar een aantal vaststaande gegevens zijn interessant om te vermelden. Naast het innen van boetes in guldens werden ook veel boetes geïnd in de vorm van bier of wijn. Zo werd de visserij verpacht voor een anker wijn, 38,8 liter, te gebruiken op de geërfden dag. In het begin van de jaarverslagen werden alleen de totale inkomsten en uitgaven vermeld.

In 1757 bedroegen de uitgaven F. 139=10=0.
De inkomsten bedroegen F. 570=13=0.
De winst werd meteen onder de geërfden verdeeld.
"Van welk batelijk slot ad. Vijfhonderd seventig guldens dertien stuivers de samentlijke erfgenamen geresolveerd hebben te verdeelen de somma van Vijfhonderd zestig guldens, waarvan ieder der

erfgenamen haar portie bedraagt Seventig Guldens, hetwelk aan een ieder der selver is overgegeven. Sullende den overschot ter somma van Tien guldens dertien stuivers door den Marken Rigter Podt in zijne eerste te doene rekeninge in ontfangst wederom worden ingebracht".

De overgebleven 10 gulden en dertien stuivers werden doorgeschoven naar de volgende rekening.

Als het om betalen ging waren de erfgenamen niet altijd even vlot, gezien het volgende besluit tijdens de geërfdenvergadering:

"Dewijl zommige onder de erfgenaamen de betaalin-ge van het door hen verschuldigde aan de markt van tijd tot tijd traineren, is geresolveerd, dat alle de erfgenaamen ietwes aan de markt schuldig zijnde, zo lange het door haar verschuldigde niet voldaan hebben op de erfgenaamen vergaderinge niet sullen mogen erscheinen noch eenig voordeel uit de markt genieten".

Men kan zich afvragen waarom men niet naar de vergadering van de geërfden ging want men nam er goed van. Wanneer men het jaarsalaris van de scheuter vergelijkt met de kosten van vertering van



De mulderskolk naast de Appense Dijk.

de acht geërfden dan kwamen ze niet tekort.

Het jaarsalaris van de scheuter bedroeg drie gulden en drie stuivers. Op 19 april 1734 had men aan de kastelein in het Rode Hert te Voorst betaald voor een maaltijd, nevens geleverde craaklingen, wijn, mol1, bier, tabak en pijpen 77 gulden.

Op 29 oktober 1757 waren de twee markerichters, gecommiteerden, boerichters en de scheuters van Appen naar de kopermolen geweest. De vertering bedroeg 18 gulden en 10 stuivers. Dat was nog niet alles, want aan de heer Backer had men op de vergadering van de geërfden op 30 september van hetzelfde jaar een bedrag betaald van veertig gulden.

Een greep uit de notulen betreffende ontvangsten.

1737 den 22 Julij van Derck Arents ontfangen een jaarpagt van de ledige Hoffstede2 op Petri 1733

f. 40=0=0

Waarvan hij heeft gekort voor 2 marckpalen,

f. 4=0=0

Die hij hadde angenomen te betalen, dus ontfangen

f. 36=0=0

Den 16 Novemb. van Pluim ontfangen een jaar erfpagt van de grondt daar de copermole op staat cum annexis op Petri 1736 verschenen, ad.

f. 40=0=0

1741 den 11 Februarij van Derck Arents ontfangen het jaar pagt van de Ledige Hoffstede op Petri 1734 verschenen

f. 40=0=0

Den 3 Aug. van deselve ontfangen voor het akkermaals holt in Majj gebost,

f.100=0=0

1742 van Pluim den 7 Aug. ontfangen op rekeninge van sijn verschuldigde erfpagt van de copermole cum annexis,

f. 66=0=0

den 12 Januarij van den selve ontfangen,

f.294=0=0

Waer mede de jaaren erfpagt van de copermole cum annexis sijn betaalt tot Petri 1745 inclus verschenen.

Dito van hem nog ontfangen voor 122 gepote telgen3 ad. 3 stuijver het stuck,

f. 18=6=0

Dito van Roebert van Beek ontfangen voor een anker wijn als nieuw erfgenaam wegens Hilderinck ad.

f. 10=0=0

Dito van Jacob Hissinck van het veen voor 90 poten, (jonge aanplant)

f.13=10=0

Dito door Jan Hendriks betaald voor 39 peppelen in de Holthuisen straat gepoot volgens

de resolutie van den 14 Septemb. 1737 ad. 3 stuv. voor ieder poote,

f. 5=17=0.

1 Mol is witbier, een soort lichtbier.

2 De Ledige Hofstede was een onbewoond stuk land, eigendom van de marke.

3 Telgen zijn jonge bomen. Er werden veel bomen en struiken gepoot, meestal langs wegen, maar ook op marke gronden voor verkoop. De poten en heisters (struiken) leverde een flinke winst op.

De pacht van het viswater bracht een anker wijn op, te gebruiken voor de geërfden vergadering.

Hiernaast werden nog een aantal boetes geïnd, die niet altijd in het financiële overzicht vermeld werden.

Enkele onderwerpen uit de uitgaven

De boerichter trekt jaarliks voor tractement, schouwvaaren en een kerkenspraak

f. 9=12=0.

Betaald aan Jan Panhuis het tractement over de jaaren 1771 en 1772

f. 9=12=0.

De scheuter van de markt trekt jaarliks voor tractement

f. 6=6=0.

Aan J. Heijtingh de jaaren tractement als markenschrijver jaarliks 7 gulden gaande over de jaaren 1803, 1804, 1805, 1806, 1807 en 1808 dus samen,

f. 42=0=0

Aan J. Heijtingh als markenschrijver van het boeken van vijf resolutien in 1802,1805 en 3 in 1809

f. 7=10=0

komt als van outs voor ieder 2=10=0, dus samen

Aan de wed. van Welbergen voor verdient cellaris van wijlen haar man, volgens rekeninge van 1802,

f.44=16=0

Luid rekeninge en quitantie nr. 6

Aan Soeters voor copieren

f. 0=14=0

Aan A. ten Bos voor copieren,

f. 2=3=0

Aan G.J. Castelein en Hend. Scholten voor het omsetten van 57 roeden grond langs de beeke

bij de copermole, ad ses stuivers de roede, luid specificatie nr. 11

f. 17=2=0

Aan E. Brascamp voor peppelen poten in 1807 l. q. nr. 12

f. 18=4=0

Aan P. Hissinck voor het halen der peppels l. q. nr. 13

f. 0=6=0

Aan J. D. Hofenk voor peppelen poten en eijken stikken l. q. nr. 14	f. 5=6=0
Aan Waanders van den Bolt voor eijken stikken l. q. nr. 15	f. 8=17=8
Aan J. Scholten voor dorens l. q. nr. 16	f. 2=10=0
Aan Berent Berentsen, smit in 1804 en 1806 l. q. nr. 17	f. 2=7=0
Aan den selven in 1807 l. q. nr. 18	f. 1=14=0
Aan H. Jansen, timmerman in 1806 l. q. nr. 19	f. 5=16=0
Aan den selven in 1807 l. q. nr. 20	f. 5=19=0
Aan J. Kempe, timmerman in 1809 l. q. nr. 22	f. 2=0=0
Aan A. van Lent voor arbeidsloon op de weegen in 1805 en 1806 l. q. nr. 23	f.12=15=0
Aan denselven en Hend. Hietbrink voor het poten van peppels in 1807 l. q. nr. 24	f. 9=5=0
Aan A. van Lent voor het graven van stikkengaten en poten op Lampenkamp in 1807 l. q. nr. 25	f. 7=4=0
Aan den selven voor het lijkmaken van peppelengaten op den IJsseldijk in 1808 l. q. nr. 26	f. 2=0=0
Aan den selven en Hend. Hietbrink voor het lijken van grond en poten van peppels l. q. nr. 27	f. 7=2=0
Aan Reint Beumer voor een reis met 4 paarden na Appen, verders voor een fooij aan de knegt en bruggelt l. q. nr. 35	f. 7=14=0
Aan den selven voor reizen, voorts voor fooijen en bruggelt l. q. nr. 36	f. 25=10=0
Aan Jan Wassink voor een reis met de fergon na Voorst en voor een fooij aan de knegt en bruggelt l. q. nr. 37	f. 4=8=0
Voor een segel	f. 1=16=0
Voor brieven posten	f. 0=10=0
Voor het publiceren van een markenvergadering in 1805 en 3 malen in 1809	f. 1=4=0

Over de winstverdeling was men het niet altijd eens gezien het protest van de heer Everkink. "Verders is bij meerderheid van stemmen goed gevonden om onder de geërfden voor ieder ware uit te delen de summa van 100 gulden, (X) dus blijft het restant 254=3=8 welke door den markenschrijver J. Heijtingh is medegenomen, om in het doen van de volgende rekeninge als ontfang in te brengen. Waren tegens de Heer Evkink heeft geprotesteert, welke was om het volle gelt te verdelen".

Het was niet altijd even duidelijk om een goed overzicht te krijgen van de inkomsten en uitgaven. Niet elk jaar werd er vergaderd en soms betaalde men de scheuter of boerrichter zijn salaris eens in de drie jaar.

Honderd jaar geleden

redactie kroniek

Honderd jaar geleden was het ook een heel mooie zomer, getuige het bericht dat Jan Siero opdiepte uit het archief van de OKV.

Dinsdag 11 juni 1963

TEUGE

Last veroorzakende teerwegen

Na dat wij een zeer harde winter hebben meegemaakt en vrijwel geen lente hebben gezien, mogen wij ons thans verheugen in een mooie en prachtige zomer. Dagelijks zien wij al lange rijen vakantiegangers, fietsers en auto's over de binnenwegen rijden om van de mooie rijke natuur te genieten, die thans de zomer biedt. Maar nu is er weer een andere factor, die deze levenslustige mensen het genie-

ten van de natuur vergalt. Ditmaal zijn het de asfaltwegen. Niet alleen de stadsmensen, maar ook de Teugenaren zelf, die zich met dit mooie weer in een nieuw kostuum of zomerjurkje hadden gestoken kwamen bedrogen uit, want niet alleen hun fiets maar ook hun kleding zat volkomen onder de teer. Het waren vooral de kerk-gangers, die zondag tweemaal deze wegen moesten passeren en er dan ook erg veel last van hadden. Van verschillende zijde werd ons dan ook gevraagd, is hier geen afdoende middel tegen te vinden. Nu kost het mijn vrouw en dochter ook nog nieuwe jurken en nylons. Wij hopen voor de weggebruikers dat hier spoedig verandering in zal komen, want thans rijdt men door de vloeibare teer.

Maandag 23 Juni 1913 Acht-en-twintigste Jaargang No. 8467

Deventer Dagblad.

ABONNEMENTSPRIJS: Per drie maanden voor Overzee f. 1.10
Voorst per post f. 1.20
Dinsdag verschijnt dagelijks, uitgezonderd Zon- en Feestdagen.

Voork. uitgev. A. W. SOUTERMAAS ROTTERDAM.
Directeur: D. C. J. VAN LEEUWEN.
Bureau: Gebouw ODDON.
Telefoonnummer Interno. 53.

ADVERTENTIE: Per gewoone regel 10 Cent.
Reclame 20 Cent per regel.
Alle stukken moeten uiterlijk des namidd. 1 uur ingesonden zijn, om in het eerstvolgend nummer opgenomen te worden.

Op internet bladeren en zoeken in het Deventer Dagblad van 1869 tot en met 1945. Dat is mogelijk via de website van het Stadsarchief Deventer. Het betreft een interessante periode in de (Deventer en Voorster) geschiedenis met de invoering van het algemeen kiesrecht, de depressie van de jaren 30 en de Tweede Wereldoorlog. Ook zijn er berichten uit de gemeente Voorst te vinden.

We hebben een aantal berichten uit de kranten van 1913 verzameld.

Ga zelf eens zoeken op: www.stadsarchiefdeventer.nl/.

28 januari 1913

10 maart 1913

Binnenland.

***TWELLO, 27 Jan. Gisteravond werd voor een volle zaal in het café Hattink door de tooneelveren. De Harmonie, opgevoerd: „De Inkwartiering bij Jaap Beyersch“. Het stuk viel zeer in den smaak van het publiek.

***TEUGE, 27 Jan. De vereen. „Algemeen Belang“ stelt pogingen in het werk om den zandweg langs de Wetering van het station tot „De Kar“ aan den Zutphenschen straatweg verhard te krijgen. In verband hiertoe zullen belanghebbenden trachten den aansluitenden weg langs „het Vrije Land“ tot den Achterhoek van Wilp in een grintweg te zien veranderd.

28 februari 1913

Binnenland.

***TEUGE, 27 Febr. Het hulppostkantoor alhier zal binnenkort voor den telefoondienst worden opengesteld.

***DIEPENVEEN, 27 Febr. De piannen.

4 maart 1913

— Hedenmorgen circa elf uur kwam de molenaarsknecht E. Werven, in dienst van den molenaar Schrijver te Nijbroek, met een der wieken van den windmolen in aanraking. Hij werd in bewusteloozen toestand opgenomen. Geneeskundige hulp werd spoedig verleend.

Ook een verzoek van den heer J. W. van Houten, steenfabrikant te Arnhem, die de steenfabriek „De Vlietberg“ onder Wilp weder in exploitatie wil brengen, om vergunning tot het leggen van een spoor over gemeentegrond, ten einde de steenaarde te kunnen vervoeren werd in handen van B. en W. gesteld om praes-advies. Verschillende verzekschriften om ontslag. nl.

23 juni 1913

— Op het gisteren te Zwolle gehouden nationaal concours voor muziekkorpsen werd door de muziekvereniging „Excelsior“ te Twello, directeur de heer K. H. Reijs, in de afdeling marschen de 2e prijs en in de afdeling groote nummers de 3e prijs behaald.

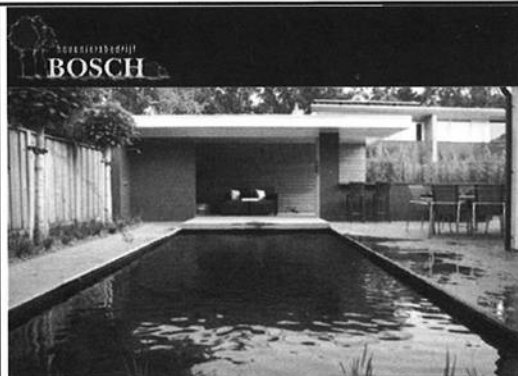
6 oktober 1913

— De commissie van toezicht op den cursus in Groententeelt, die vanwege het Rijk dezen winter in de nieuwe school te Steenenkamer zal worden gegeven, bestaat uit de heeren mr. A. C. baron van der Feltz, burgemeester der gem. Voorst, te Twello, B. D. Ras aldaar en A. J. Cost Budde te Wilp.

22 november 1913

Binnenland.

***TWELLO, 22 Nov. Alhier is een comité gevormd dat de voorbereidende werkzaamheden zal verrichten tot het houden eener stemming omtrent wenschelijkheid van beperking van drankgelegenheden. Het comité bestaat uit de heeren ds. Van Rhijn, ds. Ter Brugencate, T. de Boer (Terwolde) en mej. C. Scharstra.



Hoveniersbedrijf Bosch
Koppelstraat 42, 7391 AK Twello

T: 0571-270473
F: 0571-270022
W: www.detuinenvanbosch.nl
E: info@detuinenvanbosch.nl

ER GROEIT IETS MOOIS UIT ONZE HANDEN

BRASSERIE - RESTAURANT
SINCE 1916
KORDERIJNK

Altijd de juiste sfeer

Stationsstraat 31

7391 EH Twello

0571 271851

info@korderijnk.nl

www.korderijnk.nl

Kapsalon
Koolman

Tel. 0571 - 271423 - Stationsstraat 1
7391 EG Twello

meer dan 225 jaar

HORSTINK
KWALITEITSBOUWERS VAN HUIS UIT!

**Waarmee kunnen
wij u van dienst zijn?**

De kwaliteitsbouwers
van Horstink maken het!

Luxe woningbouw
Aan- en verbouw
Complete badkamers
Utiliteitsbouw
Restauratie
Onderhoud

J.W. Frisostraat 15
7391 DJ Twello
Tel 0571 - 27 14 83
Fax 0571 - 27 10 36
info@horstink-twello.nl

www.kwaliteitsbouwers.nl

Bakker Brill Voorst

Het ruim twee eeuwen oude pand van bakker Brill is nog steeds (na enkele verbouwingen) in gebruik.

Het pand staat op de monumentenlijst. De bakkerij bestaat meer dan 150 jaar en zoon Paul is de 5e generatie Brill.

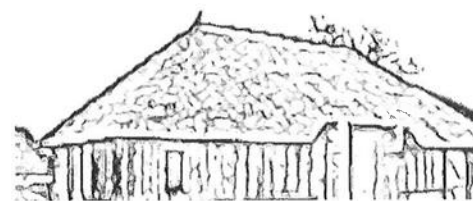
Het bedrijf is tegenwoordig uitgebreid met een koffie/theeschenkerij waar fietsers en wandelaars een welkome pauze kunnen houden.

De bakkerij is geregeld doel van excursies.

Er gaan dan steevast eigengemaakte producten mee naar huis.



Foto uit 1960,
bakker Brill met de bestelauto op weg om brood te bezorgen.



Hof van Twello

Rijksstraatweg 17a - 7391 MH Twello
Tel. 0571-270014
www.hofvantwello.nl

Voor Catering en Blote Voetenpad:
06-12635320
info@hofvantwello.nl

Geopend:
Dinsdag t/m zondag van 10.00 tot 17.00 uur.
Van 1 november tot 21 maart dinsdag en zondag gesloten.

Lekker | | | Lokaal

Al meer dan 800 jaar wordt er geboerd op de grond waar nu Hof Van Twello gevestigd is. En dat niet zonder reden. In de bodem bevinden zich leem en oerlagen die het waterhoudend vermogen van de grond verhogen. En dat was veel waard in een tijd zonder beregeningsinstallaties. Nog steeds profiteren wij van deze bodem-eigenschap. Onze wijngaard bijvoorbeeld groeide zeer voortvarend weg, en ook onze groenten, kleinfruit en boomgaarden hebben elk seizoen baat bij deze prima grond. Het bewijs leveren wij elke week in onze streekwinkel waar niet alleen onze eigen producten maar ook die van andere ambachtelijke producenten uit de streek te koop zijn. Van karnemelk tot geitenkaas, van hertenvlees tot de heerlijkste biefstukken. Ook voor al uw catering staan wij klaar!

Informeer hier eens naar: info@hofvantwello.nl

Elke dag een streekmenu